

פרשת "וישלח"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

פרשת וישלח

לברוח מחבר רע (הרב שלמה הלוי)

בפרשתנו יעקב מתפלל אל ה' וכך הוא אומר: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיר" תמוהה מאד הפנייה להקב"ה בכפילות לשון: מיד אחי מיד עשיר? הרי ליעקב אין אחים נוספים ואף לא מצינו את השם עשיר במקום אחר בתנ"ך, אם כך למה כפל יעקב בתפילת ההצלה גם את אחי וגם עשיר?!

את התשובה לכך מצינו אצל דוד המלך שמשבח את ה' כך: "ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי". במילים אחרות מבקש דוד שה' יעזור לו עם ה"עוזרים" לו = אלו הנראים כאוהבים ואילו מהשונאים, אותם הוא מכיר היטב יכול הוא לעמוד כנגדם. מעניין לראות שחז"ל קבעו לומר פסוקים אלו בתפילת ההלל הנאמרת במועדים ובראשי חודשים, בנוסף בכל בוקר עם השכמתנו או פונים אל ה' בבקשה והצילני מחבר רע כשהרעיון זהה אם הוא רע איזה מן חבר הוא ! ? אלא מאלו הנדמים לנו כחברים אך רוצים ברעתנו ...

זהו שעמדה שרה בתוקף ואמרה לבעלה אברהם איש החסד: "גרש האמה הזאת ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" ידעה שרה ששהות ליד חבר רע רק תזיק ליצחק יותר ויותר וככל שיעבור הזמן הנזק יהיה בלתי הפיך.

משל למה הדבר דומה: לאחד שיש לו מחלת סוכרת ל"ע וצריך לכרות לו אצבע והוא מרחם על עצמו ואיננו מוכן לחתוך את הנמק. אם ימשיך לנסות ולהצדיק את מעשיו יאלצו הרופאים לכרות לו את כל הרגל... הנמשל: אילו ישמעאל היה נשאר בסביבתו של יצחק היה הולך אף הוא לאבדון ולכן "וישכם אברהם בבוקר" ומגרש אותה כיוון שכל רגע שעובר ליד הרשע מזיק ...

חז"ל שייכו את התפילה של יעקב על היהודים בדורם של מרדכי ואסתר עפ"י ראשי התיבות: "הצילני נא מיד". המן, מפני ששם כל הצרה באה כיוון שאכלו מסעודתו של אותו רשע = התחברו לרשע ניסו להתקרב לגוי, השגיאה הזו הובילה לשמד על כל האנשים, נשים וטף ...

הבה נתרחק מחבר רע ואם באפשרותנו נברח מהר ככל שנוכל ..

שבת שלום ומבורך

אל תהי ברכת צדיק קלה בעיניך (גד שכטמן)

אין יהודי מאמין שלא חיפש לעצמו ברכה מצדיק. מדוע עדים אנו לתופעה בה אדם מתברך מרבנים גדולים אמתיים, שכח ברכתם ידוע ומפורסם בעולם, אך אצלו למרבה הצער לא חל שינוי לטובה.

תלמיד חכם גדול פגש באדם ריק מתורה המתחזה למקובל ואמר לו "דע לך שאנחנו לא מסכימים עם דרכיך המגונות, חזור בך לאלתר". הבאבא רתח מזעם: "כך אתה מדבר אלי? לא תעבור שנה ואתה תמות" ... לאחר שנה הגיע הרב ואמר לו: "אתה רואה? אתה סתם שקרן! לא קרה לי שום רע מהקללה שלך". "זה בגלל שאין לך אמונת חכמים" – ענה הבאבא היצירתי ...

***

מבית חמיו יצא יעקב אבינו עם ארבעת נשיו ואחד עשר ילדיו, וכל הרכוש שרכש במשך השנים מעבודתו. לקראתו מגיע עשו הרשע ועמו ארבע מאות איש כדי לנקום בו על לקיחת הברכות, ויעקב נערך לקראת האירוע הקשה הזה בו אח מסוגל להילחם באחיו. בשלושה מישורים שונים התכונן יעקב לקדם את פני הרעה:

- א. נתנית מתנות לעשו אחיו.
  - ב. חלוקת אנשיו ורכושו - למלחמה ומנוסה בתכנון קפדני ומחושב היטב.
  - ג. בתפילה לא-לוקים שייעזרו להינצל מנזק ולהישמר מלגרום נזק לאחרים!
- על הכנה זו האחרונה ברצוני לייחד את ההתבוננות כעת. יעקב בתפילתו מלמד אותנו כמה פרטים חשובים לדורות עולם, ראשית, כיצד יש לבקש דבר מה. הוא נותן הודאה לה' על כל החסדים שהעניק לו עד היום, ומרגיש את עצמו שאינו ראוי כלל וכלל לכל הטובה המרובה הזו. בהמשך הוא גם מבקש בלשון קצרה שכוללת הרבה שיזכה להצלחה בכל המובנים בהתנגשות כפויה זו. אך דבר אחד תמוה מאוד, לשם מה נצרך יעקב לשפוך שיח ולהתחנן לפני אדון הכל שיצילהו מנזק ומכשול? הלא כשישן יעקב בהר המוריה טרם צאתו לחרן, נגלה אליו א-לוקים ומבטיח לו הבטחות מפליגות, ביניהן הוא מעניק לו חסות ושמירה א-לוקית מכל דבר רע: "והנה אנוכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך". בהמשך הדברים אף מבטיח לו א-לוקים: "והשיבותיך אל האדמה הזאת" והוא עוד לא שב... אם כן, בשל מה החליט יעקב להתחנן ולבקש על הצלחה, כשיש בכיסו הבטחה ברורה ומפורשת - לא מהרב הראשי, ואפילו לא מגדול הדור - אלא מא-לוקים בכבודו ובעצמו?! חכמינו מסבירים שיעקב אבינו פחד מאוד שמא פג תוקפה של ההבטחה הנכספת, בשל כך שאולי הוא חטא, וכל ההבטחה ניתנה רק לדרגה הרוחנית שבה הוא היה. אם חלה ירידה או שינוי לרעה ברוחניות, כבר אין שום ביטוח שההבטחה תחול.

***

ערכה של ברכה, ערכו של איחול, הוא דבר שבכוחו להשפיע על העתיד וההווה. לדיבורו של האדם יש משמעות נוספת מעבר לערכן הלשוני של המילים. בשל כך שגור בפי כולם הביטוי "אל תהי ברכת הדיוט [איש פשוט] קלה בעיניך", שמא זו עת רצון כרגע בשמים וברכתו תתקיים. בעיקר נודעת חשיבות רבה לערכה של ברכה מאדם קדוש, השומר על עצמו מכל עבירה ומעידה, העוסק בתורה בכל כוחו ודבק בהשי"ת. סיפורים ומופתים לאין ספור התגלגלו בעולם היהודי והגויי גם יחד, על כוחם המופלא של הצדיקים בכל דור ודור להושיע אנשים מצרותיהם.

אין יהודי מאמין שלא חיפש לעצמו ברכה מצדיק, עד כדי כך התפתחה התשוקה לברכות אצלנו, עד שצצה לה תופעה חדשה ופסולה של מתחזים למיניהם. כך עדים אנו מידי פעם ל'באבא' או 'מקובל', שכל בקיאותם היא בכושר משחק ואלתור מוצלחים, וה'קבלה' היחידה שהם מכירים היא אפילו לא ממס הכנסה...

מספרים על אחד כזה שהודיע שהוא מברך אנשים תמורת סכום כסף, אחד המתברכים שביקש הנחה נענה בשלילה "רק החומר עלה לי יותר, תאמין לי אני עוד מפסיד עליך"... נחזור חזרה לשאלה בה נגענו, מדוע עדים אנו לתופעה בה אדם מתברך מרבנים גדולים אמתיים, שכח ברכתם ידוע ומפורסם בעולם, אך אצלו למרבה הצער לא חל שינוי לטובה. והרבה מתוכם מגיעים ושואלים אותי "אין ספק שצריכים 'אמונת חכמים', אבל איך תסביר את זה שלא זכינו בסוף לישועה, לאחר הברכות של רב פלוני או אלמוני".

ההסבר שאני בדרך כלל מספק, הוא התשובה של חכמינו על תפילתו של יעקב לאחר שקיבל הבטחה מפורשת מא-לוקים - שמא יגרום החטא שהברכה לא תתקיים. העצה

להחשת הישועה היא כמובן הנגיב של הסיבה להפסד הברכה, להרבות בתורה ובחסד, ולהתחזק עוד באמונת חכמים.
ניתן לסכם זאת במשפט אחד "אל תהי ברכת צדיק קלה בעיניך" כשאינה מתקיימת, כי לא בה בלבד תלויה הישועה.

יהודית אשת עשו (לב,ב) (גד שכטמן)

"עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי" (בראשית ל"ו, ב). וכתב רש"י ז"ל: "אהליבמה - היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו".
וצ"ב, והרי עדיין לא היה בעולם מושג של 'יהודי', כל המושג הזה התפתח בשלב יותר מאוחר כמו שמצינו דברים מפורשים בנושא זה בבראשית רבה: "יהודה אתה יודוך אחיך - אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר: ראובני אנא, שמעוני אנא, אלא - יהודי אנא". (פצ"ח, אות ו'). וברכה זו הרי בירך יעקב את יהודה לפני מותו בפרשת ויחי. ואם כן יש להבין מה ראה עשו על ככה לכנות את שם אשתו 'יהודית', כדי להטעות את אביו שאינה עובדת אלילים? מנין ליצחק ששם זה רומז על מהות של עבודת ה'?

אלא נראה לבאר דבר זה בהקדים הקדמה קצרה. חז"ל אומרים: "אמר ר"י משום ר"ש בן יוחי, מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה. עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר (בראשית כ"ט, ל"ה) הפעם אודה את ה'" (ברכות ז:). ומכאן רואים מפורש שמקור השם 'יהודה' הוא מלשון הודאה והכרת הטוב. מאידך, כשבא יהודה והודה על מעשה תמר - התחדשה בחינה נוספת בשם יהודה. הוא הודה על כך שהוא טעה לכאורה בשיקול דעתו, הוא התוודה על מעשה מסוים שהוא עשה. כזה אומץ לב לבוא ולהודות בטעותו לעיני כולם, הוא בחינת ה'יודוי' שבשם יהודה. על זה אמר רבי שמעון במדרש "יהיו כל אחיך נקראין על שמך", כיון שהשם הוא המהות של האדם. והנה המהות של השם יהודה הייתה מלשון הודיה והכרת הטוב, אבל זוהי מהות שניתנה ליהודה ע"י מעשה של לאה. אבל הבחינה של הווידי שחידש יהודה הרי היא מיוחסת אך ורק לו, מעתה מדויק היטב מדוע 'על שמך יהיו נקראין אחיך' - על שמך דווקא, ולא על הבחינה שקראה לו לאה אמו.

מעתה נבין את מחשבתו הפתלתלה של עשו לנסות להטעות את יצחק אביו, [כן, זהו עשו שחז"ל אומרים שלא היה אדם שכיבד את אביו כמותו... "להטעות את אביו"...], לקרוא לאשתו בשם יהודית. מכיוון שמצינו בחז"ל: "כל הכופר בטובתו של חברו סוף שכופר בטובתו של מקום" (משנת רבי אליעזר אות ז'). שהרי עד שהגיעה לאה, אחזו כל אומות העולם שאם אדם מסוים עשה להם טובה זוהי מחווה יפה של רצון טוב. אבל דבר זה אינו מחייב אותם במאומה. אם פלוני מוכן לבזבז מכוחו ומזמנו עבורי, זוהי 'בעיה' שלו, מה זה נוגע כלפי? באה לאה אמנו וחידשה שישנה חובת הכרת הטוב, חובה קדושה להודות ולהשיב למיטיב עמי כשהוא יצטרך לזה. אמר עשו בלבו: אם ישמע אבא שאשתי אהליבמה נקראת יהודית מלשון הודאה על הטובה והכרת הטוב. והיא מעריכה ומוקירה את המיטיבים עמה, הוא יגיע למסקנה שהיא כופרת בעבודת אלילים. כי מכלל הן אתה שומע לאו, ואם לאדם שעושה טובה צריכים להכיר טובה, ק"ו על אחת כמה וכמה למלך מלכי המלכים שנתן לנו חיים וכל צרכינו עלי אדמות. אישה כזו שמוקירה את טובתו של מקום אינה יכולה ללכת ולעבוד עבודה זרה.

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום (לב,ד)

מה ראה הכתוב לציין ולפרט להיכן נשלחו המלאכים - "ארצה שעיר שדה אדום"? ובכלל יש להבין, מה ראה יעקב לשלוח מלאכים לפייס את עשיו, הלא מטבע האדם שהזמן מקהה את רגש הכעס שבו, והרי מאז יצא קצפו של עשיו על יעקב חלפו שלושים וארבע שנה [ארבע עשרה שנה שהה אצל שם ועבר, ארבע עשרה שנה שבהן נולדו לו ילדיו ועוד שש שנים שעבד אצל לבן], ומן הסתם שכך כעסו של עשיו? התשובה היא: אדם שהערים על הזולת פעם ועוד פעם, וכשנתגלה הדבר לחברו הוא כועס עליו כעס גדול על שני מעשי הערמה שעולל לו. בחלוף השנים, כיצד ידע בעל המעשה אם חברו עודנו שומר בליבו טינה עליו, או אולי נשכח הדבר כבר מלבו לגמרי? הנה, כאשר מתברר לו שנולדו לו שני בנים, והוא קרא את שמם על שם אותם מעשים, בוודאי המעשים לא נשכחו מלבו. מעשים אשר נראים בעיני האדם כעוולה נוראה עד שראוי לחוקק אותם לזיכרון עולם ולהנציחם בשמותיו של בנו, אות הוא כי חקוקים הם על לוח לבו והוא שומר טינה לעושיהם גם בחלוף עשרות בשנים.

ליעקב נודע כי עשו קרא לשני מקומות מושבו על שם שני מעשי הערמה שעשה לו. "ארצה שעיר", זכר ל'גנבת' הברכות מיצחק על ידי התחזות לעשיו השעיר, ו"שדה אדום", זכר למכירת הבכורה תמורת נזיד העדשים. מכאן הבין יעקב שגם בחלף השנים עדיין חקוקים מעשים אלו בלבו של עשיו ולא נתפייס עליהם. ועל כן נאלץ יעקב לשלוח מלאכים אל עשו כדי לפייסו ולשכך את כעסו. זהו שאומר הכתוב: "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו", ומדוע עשה כן? כי שמע את השמות "ארצה שעיר שדה אדום".

עם לבן גרתי (לב,ה) (הרב זליג ברנשטיין)

"עם לבן גרתי" - ולא למדתי ממעשיו הרעים (רש"י).
הקשה מרן ה"חפץ חיים" ז"ע הכיצד מתגאה ומתפאר יעקב בצדקתו? והשיב כי לא כן כפי הפשט הפשוט אלא היפוך הדברים. יעקב אבינו ברוב צדקתו התאוונן שלא למד מלבן שבעשות מעשים רעים עשה זאת בצורה מושלמת ודבק ברשעות ויעקב במעשיו הטובים עדיין לא הגיע לשלימות באותו תוקף ומרץ שעשה לבן. שכך כתוב בתהילים: "מאויבי תחכמני" היינו שמן האויבים יש להחכים וללמוד שכשם שהם עושים אותם בתשוקה וזריזות כך אנו צריכים לקיים התורה והמצוות בחשק והתלהבות ודפח"ח

עם לבן גרתי (לב,ה) (הרב ראובן שמעוני)

ברש"י: גרתי - לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנא אותי על ברכות אביך שברכני 'הוה גביר לאחיק', שהרי לא נתקימה בי.
באר ה'גן רוה', שכוונת יעקב הייתה לומר לעשו: מהברכה שברך אותי אבא "הוה גביר לאחיק", נותר "גר" בלבד. האמצע של המלה 'גביר' - 'בי', לא התקיים. זהו שאומר רש"י: "...שהרי לא נתקימה בי".

ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה / אין לוותר על אף מצווה למען השלום. (לב,ה)

"ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו, כה אמר עבדך יעקב, עם לבן גרתי ואחר עד עתה" (לב, ה) ברש"י: 'גרתי' בגימטריא תר"ג, כלומר: עם לבן הרשע גרתי ותר"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים.

תמוה הדבר, מה ראה יעקב לספר באזני עשו, על מסירותו הרבה לשמירת המצוות בהיותו בבית לבן?

אומר ה"בית יצחק": יעקב התכוון לשלשה דברים: לדורון, לתפלה ולמלחמה. אולם יש לומר כי בוודאי העדיף את הדרך של דורון ולא של מלחמה. תכליתו של דורון היא לשם מציאת חן, וכפי שאמר יעקב "ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך". והנה דרך העולם שכדי למצוא חן בעיני הזולת, מוכן האדם, לעתים, לנהוג שלא על פי דרכו הרגילה, להתפשר ולוותר על דברים החשובים לו. זהו שאמר יעקב לעשו: אינני מעוניין בריב ומלחמה, יש לי שור וחמור ואני מוכן לתת לך מהם כדורון. אבל עליך לדעת כי גם אם אני מבקש למצוא חן בעיניך למען השלום, אין זאת אומרת שאני מוכן להתפשר כהוא זה על עניינים עקרוניים של שמירת המצוות. דע לך! "עם לבן הרשע גרתי ותר"ג מצוות שמרתי", ואם כדי להשיג את השלום, יהיה עלי לוותר כקוצו של יו"ד על שמירת המצוות - לא יהיה שלום בינינו!

זהב או נחושת?! (לב,ה) (גד שכטמן)

"עם לבן גרתי ואחר עד עתה" (לב, ה) "גרתי בגימטריא תר"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותר"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים" (רש"י).

לכאורה, יש כאן כפל לשון, שהרי אם יעקב מדגיש לעשו ששמר על תר"ג מצוות בבית לבן, והקפיד על קלה כבחמורה, מדוע טורח הוא להדגיש שלא למד ממעשיו הרעים? והרי הרמב"ם פסק זאת להלכה (דעות פ"ו ה"א) כדבר פשוט ביותר: "ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמוד ממעשיהם".

בספר "בן איש חי" (דרושים) לרבינו יוסף חיים מבבל, הביא משל נפלא הפותח לנו צוהר לדרגתו של יעקב אבינו: ביום מן הימים, נפגשו בשמי מרום שני מלאכים השונים זה מזה בתכלית השינוי – יצר טוב ויצר רע. פונה היצר הרע לרעהו בהתרסה: אין זה פלא שאתה מצליח לשכנע בני אדם שיקיימו את רצון השי"ת ולא יפלו בתאוות העולם השפל, שהרי לוקח אתה אנשים של צורה, ששיג ושיח אין להם עם מנעמי החיים ומעודם לא בילו את זמנם בהבלי תבל. הבה ונראה כיצד יעשו אותם אנשים אם יגלו את חלקו האחר של העולם שנסתר מעיניהם עד עתה, סיים השטן הוא מלאך המוות בתרועת ניצחון.

היצר הטוב שידע היטב הדק שכל כוחם של שומרי המצוות והדבקים בה' יתברך מגיע דרך צינור אחד ויחיד – לימוד התורה הק', כמאמרם "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין" (קידושין ל:), הסכים להצעה. לרגע זה חיכה היצר הרע והעלה את שמו של חסיד שהיה שקוע כל היום בתורתו ובתפילתו. ירדו שניהם ושכנעו את החסיד לצאת בחצות הלילה, לשוטט ברחובות העיר ולראות מה עושים בני האדם שאינם בני תורה. נכנס החסיד לבית מרזח שנקרה בדרכו והסתכל על הנוכחים בעניין, מעודו לא ראה בשעת חצות קיבוץ אנשים כה גדול שלילה כיום יאיר עבורם. לאחר רגעים ארוכים פנה והלך לביתו, כשהיצר הרע עוקב אחריו כדי לראות מה יעשה כעת. משנכנס לביתו התיישב לארץ והחל לבכות מרה: "אוי לי על הכלי שחישבתיו לזהב והתברר לי היום שהוא של נחושת" ... אשתו ראתה

ותמהה: הרי מעודך לא עסקת במסחר, מניין לך כלי זהב? או שמא שתית לשכרה עם הריקים שראית?! ענה לה החסיד בשברון לב: "בטוח הייתי שתורתי ותפילתי הם בדבקות נעלה שאין ערוך לה, אבל היום ראיתי אנשים שמרוב תשוקתם להבלי העולם לא שתו לבם לתה וקפה המונחים על שולחנם, ולא לגמו מהם עד שהיו צוננים לגמרי. ואילו אני, נוהג לשתות קפה חם באמצע הלימוד, אות הוא שאיני שקוע די בתורת".

***

לפי משלו הנפלא של ה"בן איש חי", הסביר הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל את השאלה בה פתחנו באופן נפלא ביותר: יעקב אבינו שולח לומר לעשו – דע לך שתרי"ג מצוות שמרתי ואין בידי שום חטא. ברם, מיצר אני בכל לבי שלא למדתי ממעשיו הרעים של לבן, שהוא התלהב בכל לבו לעבודת הבלי ופסלו ואני לא עבדתי את ה' באותה התלהבות כשלו...

"ולא למדתי ממעשיו הרעים"

"ולא למדתי ממעשיו הרעים", שהוא עשה יותר בהתלהבות את העבירות ממה שאני את המצוות.

שאלו פעם את בעל חידושי הר"ם זי"ע, מדוע החילוניים כל כך מצליחים במעשיהם הרעים, והלא השקר אינו ראוי לקיום. והשיב על כך, החילוניים עושים אמנם את מעשיהם למען השקר, אולם הם עושים זאת באמת ובתמים, ואילו החרדים עושים אמנם למען האמת, אולם אינם עושים זאת בכל האמת והתמימות.

ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך (לב,ו)

באר ה"לקוט הגרשני": שמירת המצוות עבור העני אינה בגדר ניסיון גדול. כאשר לאדם טוב, הוא עשיר ולא חסר לו מאומה - אז הניסיון לשמר מצוות ולהיות קרוב לה' הוא ניסיון גדול יותר.

אמר יעקב: עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, אבל כל זה לא נחשב. למה? הגמרא דנה בסוגית צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, ומסיקה כי "צדיק וטוב לו - צדיק גמור, צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור. כלומר - אומר המגיד מדובנא - אם טוב לו והוא עדין צדיק - סימן שהוא צדיק גמור. אומר יעקב אבינו לעשיו: אם תטען שזו לא חכמה שעם לבן גרתי, ועדיין שמרתי תרי"ג מצוות - דע לך שיש לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, הנני עשיר גדול, ובכל זאת שמרתי תרי"ג מצוות.

והנה, ידועים דברי הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו) שהאדם מושפע מהחברה בה הוא נמצא [וכידוע, אדם שבא לבית כנסת שמדברים שם, עלול להיכשל גם הוא בכך. כמו כן, אדם המסיר את תפלין ראשון, עוד לפני שהסתיימה התפילה, עלול לגרום לכך שאחרים "יזכרו" שהם ממהרים מאד, ומיד יסירו גם הם את התפלים עוד לפני סיום התפלה...]. לכן, אומר הרמב"ם, אם אדם נמצא בעיר של רשעים, עליו לעבור לעיר אחרת. ואם אנשי המדינה רשעים, שיעבר למדינה אחרת. ואם אנשי כל המדינות רשעים - שילך לגור במדבר. ואיך יכול להיות שיעקב גר עשרים שנה עם לבן בחרן, ולא הושפע כלל, אלא שמר תרי"ג מצוות?

יתכן שהכין עצמו ארבע עשרה שנה בישיבת שם ועבר. אבל אפשר לומר תשובה נוספת - האם ראיתם אדם שעובד ברפת עשרים שנה ומתחיל לעשות "מווו..?" לא. ואיך יתכן שה"חברה" אינה משפיעה עליו? התשובה היא שמבהמות - אין סיכוי שישפיע! וכך

יעקב, גר עם לבן ולא למד ממעשיו הרעים. מדוע? כי "ויהי לי שור וחמור" - התייחסתי ללבן כאילו הוא שור או חמור!...

"שיעור בהתנהלות מול הגויים"

הרמב"ן מאיר את עינינו וקובע: כל הפרשה וההתנהלות של יעקב מול עשיו מלמדת אותנו איך להתנהל מול "עשיו" = אומות העולם במהלך הדורות. לדוגמא:

לדעת שה' תמיד יציל את בני ישראל כפי שהציל את יעקב... לעשות את ההשתדלות להינצל כפי שעשה יעקב. לא לבטוח בעצמנו כפי שיעקב לא בטח בעצמו, "קטנתי מכל החסדים" תמיד צריכים להכין את עצמנו לשלושה דברים: (1) תפילה (2) דורון (3) מלחמה כך עלינו לנהוג - כפי שעשה יעקב.

רמז נוסף אומר הרמב"ן: לעולם לא יצליחו בני עשיו למחות את שמנו. אם יעקב אומר "והיה המחנה הנותר לפליטה" זה אומר שזה לדורות אם יקום מלך וינסה לחסל את העם היהודי במקום אחד, יקום מלך אחר שיציל אותם במקום אחר... זאת אומרת - לא תהיה כליה מוחלטת על עם ישראל.

"ויפצר בו ויקח" – אומר הרב חיים מבריסק אם התורה אומרת שמפצירים בגוי אז הוא לוקח. אין דבר כזה שהוא לא ייקח שוחד, צריך לדעת איך להפציר בו... והוא אמר זאת בהקשר לסיפור הבא: כשראש העיר רצה לסגור את הבית הספר היהודי בעיר ולא הצליחו לשחד אותו עמד הרב על דעתו שלא ניתן להתיימש - צריך לדעת איך לשחד... ולהפציר... ובאמת בא אחד מהקהילה היהודית ואמר לרב - תן לי את הכסף - אני אצליח. הוא לקח מהרב 10,000 רובל וקבע פגישה עם ראש העיר, היה זה יום אביבי, הוא הגיע עם כובע שלג, דובון וערדליים. הוא ניצב לפני ראש העיר וזה שואל אותו 'מה קרה, פורים היום?!' אומר לו היהודי "פשוט אימא שלי באה אלי בחלום ואמרה שהיום ב13:00 ירד שלג!" ראש העיר צחק. אמר לו האיש - "אתה לא מאמין לי? בא נתערב על 10,000 רובל. אני אחזור בשעה 17:00, אם ירד אתה נותן לי 10 אלף, ואם לא אני נותן לך"... והסכימו. לאחר מכן שאל ראש העיר: "ומה רצית?" אמר לו היהודי: "בשעה 17:00 כשאני חוזר נדבר כבר..." בשעה היעודה הוא מגיע ואומר לראש העיר: "אימא שלי עבדה עלי... קח 10,000 רובל מילה זו מילה!... זו פעם ראשונה שזה לא עובד"... ראש העיר אומר לו - תשמע, כל הכבוד, יש לך מילה!... לשעת כושר זו חיכה מיודענו ומבקש: "לגבי בית הספר היהודי... אם אפשר לדחות את ההחלטה לעוד שנה?..." חייך ראש העיר ואמר: "אתה אדם עם מילה – אין שום בעיה!"... וכך הצליח אותו אדם לבטל את ההחלטה בדרך מיוחדת של שוחד...

זהו "ויפצר בו ויקח" – צריך לדעת איך להפציר ועשיו ייקח גם ייקח את השוחד...

ויירא יעקב מאוד וייצר לו (לב,ח) (הרב נתי)

כותב רש"י וירא שמא יהרג. ויצר לו שמא יהרוג הוא את אחרים. מפני מה חשש יעקב אם יהרוג הוא את עשיו המתנכל לו והלא אף אם יהרוג אותו. עשה כדת וכדין שהרי הלכה היא הבא להורגך השכם להורגו. ואפשר להסביר שהרי כל הסיבה שיעקב קנה את הבכורה מעשיו היא בשביל עבודת בית המקדש שיוכל לעבוד שם מדין בכור. והרי יש הלכה שכהן שהרג את הנפש אפילו

בשגגה לא יישא את כפיו שכן עליו נאמר ידיכם דמים מלאו, ואם בנשיאות כפיים כך על אחת כמה וכמה בעבודת מזבח שהיא יותר חמורה. והרי כל שנאתו של עשיו ליעקב זה על לקיחת הבכורה והברכות ואם יהרוג אותו עכשיו לא היה שווה כל הקנייה של הבכורה כי בסוף הוא יהיה פסול לכהונה מסיבה שהידיו מגואלות בדמו של עשיו. ולכן ויצר לו שמא יהרוג הוא את אחרים..

"ויצר לו ויחץ את העם" (לב, ח)

פירוש מעניין לפסוק שלפנינו מובא משמם של כמה מגדולי החסידות: צר היה לו ליעקב אבינו, שנאלץ לעשות חציצה ופילוג בקרב אנשיו. ידע יעקב כל עוד בני ישראל עשויים חטיבה אחת ומלוכדים אין יד עשו מסוגלת לשלוט בהם. ועתה, משנחלקו בניו לשני מחנות, יש מקום לחשוש מפני הבאות...

ויחץ את העם אשר איתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (לב, ח-ט) (הרב יעקב שטולמן)

יש להבין שאל הצדיק רבי שלום מבעלז מנין היה לו ליעקב אבינו בטחון שאם יכה עשיו מחנה אחד, יישאר המחנה השני לפליטה, ומאין לו שלא יכה עשיו את שני המחנות? אלא תירץ הרבי יש לפרש על פי הכתוב (ויקרא כו, ח): "ורדפו מכם חמשה מאה", דהיינו שחמשה מישראל יכולים לנצח במלחמה מאה איש.

והנה המשיך רבי שלום אצל יעקב היו באותה שעה שבעה עשר נפש: הוא עצמו, אחד עשר בניו, ארבע נשותיו ודינה ביתו, ואילו עשיו הלך לקראתו עם ארבע מאות איש, נמצא שעל פי החשבון של "ורדפו מכם חמשה מאה", אין במחנהו של יעקב מספיק אנשים כדי לנצח את עשיו וחילו.

משום כך חילק יעקב את משפחתו לשני מחנות, המחנה הראשון היו בו עשרה אנשים ובמחנה השני שבעה, והיה סבור יעקב שכאשר יראה עשיו את הדבר יעשה אף הוא כך ויחלק את אנשיו לשני מחנות מאתיים איש בכל מחנה.

אם כך המשיך הרבי כאשר יבוא המחנה האחד של עשיו להילחם במחנה הראשון של יעקב ינצחו העשרה את המאתיים ולאחר מכן יצטרפו עשרת המנצחים למחנה השני וביחד יכו את הנותרים בקלות. לפי זה סיים רבי שלום - יש לפרש את הפסוק כך: "אם יבוא עשיו אל המחנה האחת", כאשר יבוא עשיו אל המחנה הראשון, "והכהו" ינצחו עשרת האנשים את עשיו וחילו, ומשום כך בוודאי "והיה המחנה הנשאר לפליטה".

ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (לב, ט) (מר אבישי יוחננוף)

וברש"י: "על כרחו כי אלחם עימו" מניין לרש"י שיצליח להינצל? אולי יכה עשיו את הראשונה ואח"כ יצליח גם על השנייה?

אלא שיעקב זכר את דברי אמו "למה אשכל גם שניכם ביום אחד" שנתנבא שביום אחד ימותו יעקב ועשיו, ולכן פיצל יעקב את מחנהו לשנים וביניהם נתן מרחק הליכת יום, כעת גם אם יבוא עשיו והכה את המחנה הראשון שבו יעקב, מוכרח גם שעשיו ימות בו ביום ולא יספיק להכות את המחנה השני הנמצא מעברו במרחק יום.

סיפור תמים - עם מסר חמים. (לב,ט) (אברהם לו)

וישבּוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר, בְּאֵנוּ אֶל אָחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד... וַיַּחֲץ אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ... לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת: וַיֹּאמֶר, אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִכָּהוּ, וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׁאָר לְפָלִיטָה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק... הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו... וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו: (בראשית ל"ב ז' - י"ד).

פרשת השבוע פותחת בסיפור היסטורי - מאוד פיקנטי ודרמטי, התורה מרחיבה את היריעה ויורדת לפרטים ופורסת לנו את כל הנתונים, וכדלהלן: יעקב אבינו מקבל ידיעה מכלי ראשון שאחיו היקר עשיו ופמלייתו הכבירה בדרך אליו. אלא שהמפגש לא הולך להיות עם נשיקות וחיבוקים וחיוכים וסוכריות - כמו שקורה בכל מפגש של אחים עם תו תקן, אלא עשיו מגיע לפגישה עם כלי מלחמה כבדים ומאות חיילים, כאשר לנגד עיניו ניצבת מטרה אחת. להרוג את יעקב וכל משפחתו, ולנקום בו על הבכורה והברכות. כאשר הגיע הבשורה הקשה לאוזניו של יעקב - הוא הצטער מאוד מעומק הנתונים, והחל להתכונן לפגישה "המרגשת" עם אחיו - בארבעה מישורים:

1) יעקב חילק את משפחתו וממונו לשניים כדי לבטח לפחות חצי מהם, שהרי בזמן שעשיו וחילותיו יתבייתו על קבוצה אחת ויכוונו לעברה את כל הארטילריה, באותו זמן הקבוצה השנייה תוכל לברוח - וכך היא תינצל.

2) יעקב פתח בתפילה נוקבת לבורא עולם והזכיר את זכות אבותיו הקדושים, וביקש מה' שיצילו וישמור אותו מכל רע.

3) יעקב הכין דורון מכובד ושידר אותו לעשיו אחיו, כדי לרכך את ליבו ולטשטש את עיניו ולשכך את זעמו הגדול.

4) יעקב לא לקח סיכון - והכין עצמו לקרב ומלחמה עם עשיו, על הצד שעשיו יפתח עליו במלחמה וינסה להורגו.

עד כאן ההיסטוריה של "מפגש יעקב ועשיו" - מפגש שהתרחש לפני אלפי שנים. אלא שהתורה הקדושה החליטה שכל יהודי חייב לדעת את הסיפור העסיסי הזה - ולכן היא חקקה אותו בתוך דפיה, לדורות עולם.

והשאלה נשאלת: כל יהודי יודע שהתורה אינה ספר היסטוריה ולא אוסף מפגשים מרתקים, ובין דפיה נכנס רק מה שיש בו תוכן רוחני ומוסר השכל לדורות. אם כן מה כל כך מיוחד במפגש של יעקב ועשיו - עד כדי שהוא זכה לעלות לבמה ולהיחקק בספר התורה לנצח נצחים? איזו עבודת ה' אנו אמורים לשאוף ולשלוף מהסיפור הזה?

התשובה פשוטה: מי שיש לו עיניים רוחניות ובריאות רואה כאן "המון" הדרכה והשקפת עולם - אשר נחוצים לכל אדם יהודי, בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים".

א) השתדלות! בזמן שנודע ליעקב אבינו שעשיו אחיו בא לקראתו עם פלוגת לוחמים, הדבר ראשון שהוא עשה זה לחלק את העם והממון לשתי מחנות - כדי לצמצם את היקף הסכנה, ומכאן אנו למדים יסוד גדול: כאשר נקלע אדם לבעיה או צרה חלילה, אל לו להתחמק מהבעיה באמצעות המילים הכבירות "יהיה טוב"... ה' יעזור... הכל מלמעלה... אל לו לטמון את הראש באדמה ולסמוך על הנס ולצפות שמלאכי עליון יגוננו עליו ויעשו עבורו את העבודה, אלא גם אם זכויותיו רבות - ואפילו אם קוראים לו יעקב אבינו, עליו להתאמץ כפי שידו משגת ולעשות את כל התחבולות כדי להציל את עורו וממונו, ולמזער את הסכנה עד כמה שיוכל. ורק כאשר כלו כל הקיצים ואין לאדם שום דרך התגוננות, אזי יסמוך על הנס.

כאן המקום לציין ולצנן ולסנן נקודת מחשבה מאוד עמוקה ועקומה, אשר היצר מפיל בה רבים ונכבדים: פעמים רבות האדם מתלבש באצטלא של "בעל ביטחון" אשר סומך על ה' שיעשה לו נס, אך בעצם לא מדובר בבעל ביטחון - אלא בעצלן אשר אין לו כוח להשקיע אנרגיה ולהתאמץ קצת. אלא שאותו עצלן לא אוהב להגיד על עצמו "אני עצלן". יותר נעים לו לומר שהוא "בעל ביטחון", הסומך על א-לוקיו שיהיה טוב. לכן חובה על האדם לבחון את עצמו בכל פעם האם הביטחון שלו הוא אמתי - מתוך התבטלות לה' ואמונה שהכל מלמעלה "הן לטוב והן מוטב", או שמא מחמת שהוא מתעצל לפעול - הוא עוטה על עצמו את הכיסוי שנקרא "ביטחון".

האמת היא שבעניינים גשמיים האדם מאוד ער וזהיר, ואין הוא חשוד להפקיר את ממונו במסווה של "ביטחון". מי שיש לו מינוס בבנק או חור בארנק או שהתפוצץ בביתו צינור ענק, אין ספק שהוא יפעל במרץ לסדר את התקלה, ולא יעצום עיניו - ויבטח בה' שיהיה בסדר. מתי היצר מטלטל ומבלבל את האדם? ברוחניות. בזמן שמתגלית תקלה בחינוך הילדים או כאשר יש בעיה בנושא שלום בית, או אז יצר הרע בא לאדם ולוחש לו: מושיל'ה, אל תשפיל את עצמך וכבודך ואל תעשה עסק מהבעיה. תאמין שהכל מלמעלה... תתחזק בביטחון ותבטח בה' שיהיה טוב, ותן לזמן לעשות את שלו. מכירים את התופעה? מי שלא מכיר שלא יבהל - משום שאפשר לספק לו הרבה "מסמכים חיים" לעניין, שהרי רבים מהנוער המרוסק והמפורק וכן הרבה גרושים וגרושות - הינם תוצאה של בעלי ביטחון מדומה שהיו בעצם עצלנים בחינוך הילדים - או חבר'ה עם אף למעלה שלא רצו להקריב את כבודם ולחזר אחר השלום עם בן זוגם. ובמקום שהתינוקות הללו ינסו להתמודד עם הבעיה ולפתור אותה, תחת זאת הם עטו על פניהם החסודות את המסווה של "בעלי ביטחון" הבוטחים בה' שיהיה בסדר "ונתנו לזמן לעשות את שלו", ואכן הזמן עשה את שלו. נישואיהם עלו על שרטון, וחינוך ילדיהם ירד לטמיון. ואם כבר נכנסנו לנושא של "ביטחון" רצוננו להשחיל כאן הגדרה מאוד נפלאה בעניין, אשר לא רבים יודעים אותה: מי שיצא לסידורים ופספס את האוטובוס והוא על קוצים - והוא בוטח בה' שהוא יספיק להגיע לבנק לפני שייסגר, לא בטוח שהוא בעל ביטחון באמת. מדוע? משום שאין לו ברירה אחרת - והוא מנסה להשתמש בביטחון בתור סגולה לתפוס את הבנק. ומה גדולה היא זו? אלא צריך האדם לומר לעצמו כך: פספסתי את האוטובוס ואיני בטוח שאספיק לתפוס את הבנק לפני הסגירה. אומנם אני מאוד חפץ להספיק להגיע לבנק, ואני מבקש מה' שיעזרני בעניין. אלא שאני בוטח בה' ומאמין שמה שלא יהיה - זה הכי טוב בשבילי. מי שחושב כך, אין ספק שהוא בעל ביטחון בה'.

[אומנם יש סוג נוסף של ביטחון - שאדם משליך יהבו על הבורא "ובטוח" שהבורא ימלא את רצונו. אך זו דרגה מאוד גבוהה אשר היא תוצאה של חיבור אמתי עם הבורא, ולא מדובר במצב שהאדם נמצא בבעיה - והוא מנסה להפעיל את הביטחון "כסגולה" ליציאה מהסבך].

ב) תפילה! יעקב אבינו מלמדנו שחוף ממה שעל האדם לפעול במישור ההשתדלות ולנסות למזער ולמנוע את הסכנה עד כמה שידו משגת, עליו לפעול במישור נוסף ולעמוד בתפילה לפני הבורא ולעורר זכות אבות, ולבקש מה' שיושיעו ויצילו. שהרי התפילה זה הנשק הכבד של האדם היהודי ובאמצעות התפילה בכוחו לחולל את הניסים הכי גדולים ולהינצל מהמצבים הכי סבוכים וקשים, ואפילו אם האדם המתפלל אינו צדיק. הראיה הגדולה ביותר, זה "מנשה". מנשה היה רשע גדול אשר הגיע לעוצמה גדולה של רשעות, הוא רצח את סבו הנביא אלישע ועשה כל פשע ורשע שבעולם, ומובא בחז"ל שבשביל העבירות שלו לבד - כבר היה צריך להחריב את בית המקדש. ולמרות זאת, כאשר הרשע הזה נתפס על ידי מלך אשור והוכנס אל הסיר הלוחט והוא ביקש מא-לוקים שיושיעו,

נעשה לו נס ובאה רוח חזקה ושלפה אותו מהסיר. לא יאומן! עומד מנשה הרשע בתפילה, בלי כובע וחליפה, בלי מניין, בלי בית כנסת, בלי גרָטל ובלי מקווה וללא הכנה מקדימה, וא-לוקים עונה לתפילתו ועושה לו נס גדול. איך זה יתכן? הוא אשר אמרנו. כוחה של תפילה בעת צרה רב ועצום - והוא מפתח לכל הישועות, ואת המפתח הזה הפעיל יעקב כנגד עשיו.

ג) דרכי שלום! לפני שיעקב ניגש למלחמה עם עשיו ואנשיו - הוא שלח לו דורון גדול וניסה לרכך את כעסו ולשכך את חמתו. ולכאורה מדוע? הרי מדובר בעשיו הרוצח אשר בא לקראתו עם ארבע מאות שכירי חרב. אם כן למה שלא ילחם בו ויחסל אותו אחת ולתמיד? לשם מה הוא צריך להשקיע ממון רב ולשחד את הרשע הזה? יעקב אבינו מלמדנו יסוד גדול: אפילו אם יש לאדם את הסיבות הכי טובות והכי מוצדקות להיכנס למלחמה עם השני, אפילו אם הוא הצדיק והצודק - ואילו השני הוא הפריץ והעריץ, לפני שהוא ניגש למלחמה עם אותו פריץ ותולה אותו על איזה עציץ, עליו לנסות את כל הצעדים האפשריים כדי לשמור על השלום ולמנוע את המלחמה. לשלוח לאותו רשע איזו מתנה כובשת ויוקרתית, לפרגן ולתת לו כבוד ולהראות לו שהוא "כאילו" יקר וחשוב לנו, ורק אם כלו כל הקיצים וכלום לא עוזר להפעיל את רחמי הרשע - ועדיין הסכנה נראית באופק, או אז יש להפעיל את השלב האחרון, שלב המלחמה. ומכאן אנו למדים עד כמה גדול כוח השלום, ועד כמה חשוב לאחוז בו בכל מחיר. האמת היא שהמסר החד והברור הזה - הוא בעצם מדרש מפורש (תנחומא שופטים סימן י"ח), אשר זה תוכן דבריו: גדול כוח השלום שאפילו לשונאים אמר הקב"ה לפתוח להם לשלום - ואפילו בזמן מלחמה כאשר באים האויבים המרצחים להילחם בנו גם אז אנחנו מצווים לקרוא להם לשלום - וכפי שנאמר **פִּי תִקְרַב אֶל עֵיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם (דברים כ' י')**, ומדובר בכל מלחמה - בין מלחמת רשות ובין מלחמת מצווה (רבנו בחיי דברים כ' י').

כאן המקום להשחיל פרט פצפון, המכיל בתוכו המון: כל אדם יהודי מבין שכל השקעת ממון בעבודת ה' איננה לריק. אנשים קונים אתרוג הדור במחיר ענק, תפילין וסידור בהון עתק, הם שמחים להשקיע ממון על המצוות, ומרגישים סיפוק רוחני עצום מכך. חובה לדעת שהשקעה למען "דרכי שלום" חשובה בשמים לא פחות, שהרי היא כוללת בתוכה גם עניינים של בן אדם לחברו וגם עניינים של בן אדם למקום, ואין ספק שהיא משמחת את בורא עולם עד מאוד.

יהודי יקר! הידעת? כל התורה עצמה בנויה ומבוססת על "דרכי שלום", וכפי שדרשה הגמרא את הפסוק "וכל נתיבותיה - שלום" (גיטין נ"ט ע"ב). ושמא יאמר אדם שכל עניין של דרכי שלום נועד "לשמר את השלום הקיים". אך אם חלילה השלום כבר הרוס והאנשים כבר אויבים זה לזה, אזי אין חובה מוטלת על אחד הצדדים להתאמץ למען הפיוס. צר לנו לומר, אך טעות ביד החושב כך! מי גילה לנו זאת? השל"ה הקדוש אשר כתב את המילים הבאות (שער האותיות אות בי"ת - ערך "בריות"): * **בואו וראו כמה גדול כח השלום...** ואמרו חכמינו ז"ל הוי מקדים בשלום כל אדם (אבות פ"ד מט"ו). מהו 'בשלום כל אדם'? [ללמדך], אפילו אם אתה רואה שלבו עליך, הוי מקדימו לשלום. שאם אתה עושה כן, תגרום שיאהבך. ולא עוד, אלא אפילו שאינו נכנע להשלים עמך, ה' מוסרו ומכניעו תחתך... * צריך לו לאדם להיות אוהב שלום ורודף שלום, כמו שנאמר 'בקש שלום ורדפהו'. בקש עם אוהבך.

"קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך". (לב יא)

ובעניין זה מפרש האור החיים הקדוש ענין ה"חסדים" וה"אמת" כי לפעמים יתחסד ה' עם האדם שגזלו ממנו ומשיב לו ממקום אחר וירחמו תמורת הנחסר ממנו, אבל כל זה חצי נחמה לנגזל, כי תמיד הוא חושב בחסרונו אשר גזלו הגזלן, ואומר לעצמו כי טוב יותר היה לו לא היה נגנב ממנו, והיה לו את הדבר הנגזל וגם את מה שניתן לו עתה. אבל אם הקב"ה משלם לנגזל מהגזלן עצמו שיוציא בולעו מפיו, נחמה זו נחמה שלמה היא. וזה מה שנעשה ליעקב ששילם לו הקב"ה נכסי הגזלן עצמו, לבן הארמי, דכתיב "ויצל ה' את מקנה אביכם ויתן לי", שהוציא בולעו מפיו של לבן. וזה לא רק חסד להציל את יעקב, אלא קיום מדת האמת שהגזלן ישלם ויחזיר את הגזלה, ואת זה זכה יעקב אבינו לראות ולהרגיש - את חסד ה' ואת מדת האמת של הקב"ה.

כי במקלי עברי את הירדן (לב,יא) (אוצר אפרים)

מובא בספר "נפשות חסידיו" להג"ר אברהם יעקב בומבך שליט"א. שמעתי מהרב החסיד ר' אליעזר דוד פרידמן שליט"א ששמע ממרן בעל "אמרי חיים" זצ"ל, שפעם אחת בערב יום כפור ביקש אדמו"ר בעל "צמח צדיק" סכום כסף גדול מגביר מסוים. ואמר לו: עכשיו הזמן שאף אחד לא חושב על כסף, ואם אני מבקש ממך כעת מעות, עליך להבין שהדבר נחוץ מאד. הלה לא נענה לבקשת הרבי. ביקש הרבי מחסיד כפרי, יהודי פשוט בשם משה לייב ז'ערעווער שייתן לו הסכום הזה. נענה החסיד מיד לבקשתו. מהיום ההוא ירד העשיר מנכסיו מטה מטה, ומשה לייב התעשר ונחל הצלחה גדולה בכל עסקיו. לרגל עסקיו היה נוסע לווינה עיר הבירה. בהיותם בווינה היו מתאספים הסוחרים החסידים יחד לסעודה שלישית של שבת, חמדו להם מכיריו לצון, ודחקו במשה לייב שיאמר לפניהם דברי תורה. משה לייב סירב באמרו אינני בר אוריין ואיני ראוי לומר תורה. אך הם דחקו בו ואילצוהו לומר "תורה". כידוע הייתה ווינה עיר מודרנית, וכמה מן הסוחרים שלא היו מצוינים ביראת שמים, התירו לעצמם לעשות שם מעשים שלא היו עושים במקום מושבם. היה זה בפרשת וישלח. אמר להם משה לייב על הפסוק "כי במקלי עברתי את הירדן" אם אדם מתחיל להקל במצוות, סופו שיעבור על כל התורה. המעשה הגיע לאזני ה"צמח" ובבוא משה לייב לויז'ניץ שאלו הרבי האם אמרת "תורה" בווינה. משה לייב רעד כולו מפחד הרבי והתנצל. הסוחרים אילצונו להגיד תורה נגד רצוני. שאלו הרבי מה אמרת. חזר משה לייב על ה"תורה" שאמר. אמר לו הרבי, הרי טוב אמרת.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב, יב) (אהרון כהן)

צריך ביאור הכפילות 'מיד אחי מיד עשיו' הרי ידוע שאחיו שזה עשיו ועשיו זה אחיו? אפשר לתרץ בצורה חלקית ע"פ דברי הזהר שאומר שכשאדם מתפלל הוא צריך לומר את תפילתו בצורה ברורה ולפרט את דבריו וא"כ פה היה צריך להסביר דבריו ולומר שלאחיו עשיו הוא מתכוון אע"פ שאין לו אח אחר. אבל קשה דא"כ היה צריך לכתוב מיד אחי עשיו ולא מיד אחי מיד עשיו ומדוע כתוב פעמים את המילה "מיד"? עוד יש להקשות שבסוף מוזכר (פרק ל"ג פסוק ט"ז) שעוד באותו היום עשיו עזב את יעקב וצריך להבין מה המשמעות בזה? והנראה לומר שיעקב ביקש מה' שהוא לא רוצה לא רעה ולא טובה מעשיו שגם טובתם של רשעים רעה היא ולכן ביקש גם הצילני נא מיד אחי הכוונה אם הוא יתנהג אלי כאל אח וגם אם יתנהג אלי כמו עשיו הרשע. ובאמת המעיין בהמשך הפסוקים

רואה שבהתחלה רצה להרגו ואח"כ רצה להתחבר אליו וללכת יחד אתו ויעקב סרב כמובן. והתורה באה ומדגישה שה' שמע לתפילתו ועוד באותו היום עשיו הלך לדרכו הר שעייר ועזב את יעקב.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב, יב) (מר אבישי יוחננוף)

המפרשים הקשו: מדוע אומר יעקב: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו", והרי היה לו רק אח אחד, ואם כן אחרי שאמר "מיד אחי", שוב לא היה צריך להוסיף ולומר "מיד עשיו"? אך העניין יתבאר בהקדים את משלו של רבי משה סופר וזה תוכן המשל: השמש והרוח התערבו ביניהם מי משניהם יצליח להוריד את מעיל הפרווה מעל ההולך בדרך. הרוח נשבה והתקיפה במלוא עוצמתה אבל להוריד את הפרווה לא הצליחה. אדרבא, ההולך התקרבל עוד יותר באדרתו, והצמידה על גופו. לשווא כילתה הרוח את כוחה. אחר כך ניסתה השמש את מזלה. יצאה מנרתיקה ושלחה גלי חום לוחט על עוטה הפרוה. הלה טבל בזיעה, קמעה החל משתחרר מאדרתו, עד שהסירה כליל מעליו.

והנמשל מובן, קרירות הגויים כלפי היהודים, מחזקת ומחשלת את נאמנות היהודים לתורתם ומורשתם, לעומת זאת החמימות של הגויים, היא זו שגורמת בסופו של דבר להסיר ולפרוק מעל היהודים את עול התורה הקדושה.

מעשה בגר"ש קפלן שנילווה אל הרב מבריסק זצ"ל, בעלותו ארצה סיפר על אחת מחוויותיו באותה נסיעה. בהיותם באוניה בדרך מאודסה לתורכיה היו עמם עוד בני תורה רבים. הם דאגו מראש שהאוכל שיוגש להם בדרך, יהא בהכשר כיאה לבני תורה. היחיד שלא הסכים לטעום מהאוכל שהוגש שם היה הרב מבריסק זצ"ל. גם לבני ביתו ולילדיו שהיו בגיל הרך לא הרשה לאכול מהמזון שהיה באוניה.

יום אחד ניגש רב החובל אל הרב, לברר מדוע הוא נמנע מלאכול. רב החובל שדיבר בשפה הרוסית נזקק למתורגמן שיעביר את דבריו אל הרב זצ"ל, וכששמע באמצעות המתורגמן (שהיה הרב קפלן) שהרב חושש לטיב כשרות המזון, הציע שהרב ישלח שליח שירד לבטן האוניה ויוציא מבריכת הדגים אשר שם, דג חי ויבדוק אם הוא כשר. אחר כך יסור למחסן שעל יד המטבח ויקבל כלים חדשים שעדיין לא בושל בהם, ובמו ידיו יקלף לעצמו תפוחי אדמה ושאר ירקות ויבשלם בעצמו בסירים חדשים. לאחר הרהור קל השיב הרב זצ"ל: "שיהיה עבור הילדים". ובטרם שלח את הרב קפלן לבצע המשימה, אמר לו: "ראה, להדליק בעצמך את הגז כדי שלא ניכשל בבישולי עכו"ם (עובדי כוכבים ומזלות גויים). ואם הגוי בעצמו יבעיר את הכיריים, כבה אותם והדלק אתה את הגז". ירד הרב קפלן אל תוך בטן האוניה, ועשה את הכל כמצווה. כאשר ראה רב החובל שהוא מכבה את הגז ומדליק מחדש, שאלו: "למה אתה חושש, לבישולי עכו"ם? אני יהודי!" כאשר חזר הרב קפלן וסיפר את הדבר לרב מבריסק, הגיב הרב בהתרגשות: "מה האם באמת הוא יהודי, באמת הוא יהודי?!" ומיד הוסיף ואמר: "עכשיו נגולה אבן מלבי. מאז בא אלי רב החובל הייתי מוטרד מאד מהמחשבה מדוע הגוי הזה דואג כל כך לילדים שלי? עכשיו ששמעתי שהוא יהודי נחה דעתי".

המסקנה הנובעת מהסיפורים הנ"ל, שדווקא רדיפת הדת היא זו שחישלה את נאמנות היהודים לתורתם ולמורשתם, ואילו הסכנה הגדולה הייתה דווקא ב"חסד לאומים" מדומה, העלול להמית עלינו את החטאת ופריקת עול מלכות שמים חס ושלום. כן העניין אצלנו מתרץ בעל "בית הלוי" שכאשר שמע יעקב שעשיו בא לקראתו, הבין שעשיו יתנהג עמו באחד משני האופנים: או שילחם עמו במטרה להורגו, או שיתפייס עמו ויבקש שישבו יחדיו בשלחה.

יעקב פחד משתי אפשרויות אלה גם יחד. להרג בוודאי שלא רצה, אך גם טובתו ואהבתו של עשיו לא היו רצויות לו. ולכן נאמר: "וירא יעקב מאד ויצר לו". "וירא" על הספק שמא יהרגנו עשיו, "ויצר לו" שמא מתקרב אליו כאח. מעתה מובנת גם כן הכפילות שבתפילתו: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו" יעקב מבקש מהקב"ה שיצילנו משתי ידיים אלו, מיד האח האוהבת כביכול וטומנת באמתחתה להעביר את ישראל מיהדותם, ומיד רשעותו ואכזריותו של עשיו הרשע הרוצה להורגנו לבל יישאר שם ישראל עוד חס ושלוש. ואפשר שלכך הקדים ואמר: "מיד אחי", ורק לאחר מיכן אמר: "מיד עשיו", אף שלכאורה היה לו להקדים את שם אחיו ורק לאחר מיכן את יחוסו, כדי לרמוז לנו שהשמד הרוחני הוא שמד נצחי, מה שאין כן השמד הגשמי.

השם יתברך יזכנו לגאולה השלמה רוחנית וגשמית, ויאמר די לצרותינו ויחיש לגאולינו גאולת עולם, אמן כן יהי רצון.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב, יב) (הרב ש. מנדל)

רבי יעקב "בעל הטורים" מגלה כי בפסוק זה מרומז בקשה להינצל לעתיד לבוא מגזרותיו של המן הרשע שכן "הצילני נא מיד" ראשי תיבות "המן".

ויש שמפרשים שעוד מרומז בפסוק זה במילת "נא", להינצל מאותם רשעים ששמו מתחיל באות "נ", דהיינו: נבוכדנצאר, נבוזראדן, נירון קיסר. וכן באות "א" אחשוורוש, אספסינוס, אנטיוכוס, ואדריינוס קיסר.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב, יב) (הרב ראובן שמעוני)

מקשים מדוע צריך לחזור יעקב אבינו ולומר אחי ועשיו, הלא רק אח אחד היה לו? ובזוהר הקדוש מפרש שהאדם צריך להתפלל לפני הקב"ה תפילה מפורטת כמה שיותר. ומעשה מובא במדרש על יהודי שעלה לירושלים ובדרך התעייף ולכן ביקש מהקב"ה שישלח לו חמור. עבר שם סרדיוט רומאי שאתונו המליטה עיר. אמר ליהודי בא הנה, כך את העיר על הכתפיים ותעלה לירושלים. היהודי בקש חמור וקבל חמור... ומה הייתה הבעיה? שלא התפלל תפילה מפורטת. וכבר הקשה הגה"ק ר' משה מידנר זצ"ל מדוע צריך להתפלל תפילה מפורטת, וכי הקב"ה לא יודע מה אני צריך? אלא, הסביר ר' משה, כאשר ילד גנב את האפיקומן ואביו הבטיח לו מכונית. הולכים לקנות את הצעצוע והנה הילד מקפץ וקורא, את זה אני רוצה וגם את זה ובעצם לא, דווקא את זה. מפני שאביו כל כך קרוב אליו מרשה לעצמו הילד להתנהג בצורה זו. לעומת זאת, אם קבל הילד "מאה" במבחן והמלמד אומר לו, אחה"צ תבוא איתי ונקנה לך מכונית. מגיעים לחנות והילד עומד בביישנות גדולה. ומדוע? והלא זו אותה חנות, אותה מכונית ואותו הילד. ההבדל נעוץ במרחק שילד מרגיש מהמורה מול הקרבה שהוא מרגיש כלפי האבא. אומר ר' משה מידנר, שהקב"ה מבקש מיהודי דבר אתי פתוח, דבר אתי כמו בן, ואני אענה לך כמו אבא. אבל אם אתה מדבר איתי כמו תלמיד אני אענה לך כמו מורה. וא"כ, אומר הזוהר הקדוש, יעקב אבינו רצה להתפלל כמה שיותר ברור ומפורט כדי שהתפילה תתקבל. לכן הדגיש מיד אחי מיד עשיו.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך... (לב, יג') (מתוק מדבש עלון 8)

אמונה של אדם משתקפת אפילו בתשובתו לשאלה "מה שלומך?" אם אדם עונה "שלא יהיה יותר גרוע" וכיו"ב, בשמים אומרים "מה? למרות הבריאות שקיבלת, הילדים, הפרנסה אתה עוד מתלונן? טוב, אז אם כך, בוא ותראה מה זה באמת גרוע..." ואם יהודי עונה "ברוך ה'... תודה לא-ל הכול דבש..." בשמים אומרים "מה, למרות הקשיים שלך אתה מודה לקב"ה...? אז אם כך בוא ותראה חמוד מה זה באמת דבש..." לפי זה מבאר ר' יחזקאל מקאזמיר זיע"א את הפסוק "ואתה אמרת היטב" אם תמיד אתה מודה לקב"ה כאילו שהכל "היטב" התוצאה תהיה שבשמים יאמרו "איטיב עמך"... טובה וברכה עד בלי די...

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו עזים מאתיים (לב, יד) (ישראל גולד)

הסביר בעל ה'שפת אמת' דאיתא במדרש בשני הפרים בהר הכרמל, שהפר שעלה בגורל לשם הבעל סירב לזוז ממקומו, ואף לאחר שאמר לו אליהו שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש ע"י הפר לה' כך מתקדש על ידך עדיין סרב הפר לזוז, עד שמסרו אליהו במו ידיו לנביאי הבעל. כמו כן אף במנחה לעשיו הבהמות שעלו בגורל לא רצו ללכת לעשיו וזה מה שכתוב אח"כ ויתן ביד עבדיו שנאלץ יעקב ליטול אותם ולמוסרם בעל כורחם. (שפ"א ליקוטים).

פעם נסע הגאון הצדיק ר' יוסף בר סולובייציק בעל ה"בית הלוי" ברכבת והגיע זמן מנחה. אחד היה חסר למניין שני משכילים שנסעו בקרון משראו כי רוצים לצרפם למניין נשמטו ועזבו את הקרון. משחזרו אמר להם ר' יוסף בר: תמיד תמהתי על דברי המדרש שהיו ליעקב כל כך הרבה עדרים שהיה צריך ששים ריבוא כלבים לשמור עליהם. וא"כ כאשר שלח לעשו מכל הבהמות: עזים תיישים רחלים אילים פרים ופרות ולמה לא שלח לו גם כלבים לשמור על העדרים? אלא שעכשיו ראיתי מעשה ומצאתי תשובה. בוודאי רצה יעקב לשלוח גם כלבים אבל דרכם של כלבים לברוח מן המנחה...

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו (לב, יד)

בפרשת השבוע מתמודד יעקב אבינו, ונערך לפגישתו עם עשיו אחיו. הוא משגר דורון ביד עבדיו, בעלי חיים רבים. כתבו הקדמונים שיעקב לא רצה לתת בע"ח טהורים, הראויים להקרבה, אלא רק בעלי מום וטריפות. מום הוא ניכר לעין, אך כיצד זיהה טריפות? בפסקי והנהגות מהר"ם מרוטנבורג שכתב תלמידו בספר תשב"ץ קטן אי' "יש למשמש ולהעביר היד על גבי בהמה בעודה חיה, אם תשפיל גבה תחת היד בוודאי כשרה, ואם לאו טריפה". הרמ"א בדרכי משה (ו"ד סי' ל"ה מצייין כי יש עוד סימנים לטריפה, אך אינו מאריך בהם כדי שלא יסמכו עליהם 'למעשה', וכן בספר חסידים תתל"ג). זו כוונת הפסוק ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו, הוא בדק בידו אילו בהמות טריפות ורק אותן שלח.

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו (לב, יד) (תפארת יהונתן)

יש להבין מדוע יעקב ביקש לתת מתנה לאיש רשע כל כך? וכן לשון הפסוק: "מן הבא בידו" צריך ביאור. ויש לפרש, שהרי כל ריבוי ממנו של יעקב הגיע לו מחמת ברכת יצחק אביו, ויצחק ברך את יעקב בגלל שחשב שהוא עשו - שהביא לו ציד, והסיבה שיצחק חשב שהוא עשו - הואיל וידי יעקב היו שעירות באותו זמן. ולכן יעקב הביא לעשו מתנות, כיון

שמבחינה מסוימת הבהמות היו שייכות גם לעשו, שהרי ברכה נגנבה ממנו. וזה מה שכתוב "ויקח מן הבא בידו" – היינו מחמת ידו, שבגלל היותה שיערה יצחק חשב שהוא עשו...

"כי יפגשך עשיו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך: ואמרת לעבדך ליעקב, מנחה היא שלוחה לאדוני לעשיו" [לב, ז-יח]. (מעייין השבוע).

מסופר על אחד מזקני דורנו, שזכה ובצעירותו לקחו אביו עמו לעיירה ראדין, כדי לקבל ברכת הגאון הצדיק החפץ חיים זצ"ל. שמע אחד משכניו שמתעתד הוא לנסוע אל החפץ חיים, והביע רצונו להצטרף לנסיעה. אותו אדם התרחק בעוונות משמירת המצוות, ואף שבנו הגדול למד בישיבת ראדין הנה את בניו הקטנים שלח לבתי ספר חילוניים. ברם, לא מכבר פוטר מעבודתו ופרנסתו שבתה, ועד פת לחם הגיע. כששמע ששכנו נוסע אל הצדיק הנודע החליט להצטרף למסע - יקבל ברכה לפרנסה, וגם יבקר את בכורו הלומד שם בישיבה. הגיעו לראדין. האב הציג את בנו (מספר הדברים) בפני הצדיק, שהעניק לו את ברכתו. השכן עמד מן הצד. פתח האב ואמר: "יש כאן עוד יהודי, שמבקש ברכה לפרנסה". החפץ חיים אף לא חננו במבט, ואמר כמדבר לעצמו: "כשהייתי ילד הייתה אמי הצדקת שולחת אותי עם שחר ללמוד תורה, אל ה'חדר', ומציידת אותי בכריך. ביום בו לא הלכתי ל'חדר', לא קיבלתי את הכריך... אם ילך אל ה'חדר', יקבל את ה'כריך'. אם ישמור את המצוות, תהיה לו פרנסה..." נבוך הלה מרוח קדשו של הצדיק, פסע קדימה והתגונן: "רבי, יש לי כאן בן שלומד בישיבה..." הצדיק לא הביט לעברו. הפטיר כאילו לעצמו: "כן, את זה שולחים לפה, ואת זה שולחים לשם..." הלה החוויר, והחפץ חיים שב ואמר: "חזור ל'חדר', ותהיה לך פרנסה".

והוסיף ואמר: "בתחילת פרשת וישלח, מצאנו שיעקב אבינו שלח דורון לעשיו. הפקיד את עבדיו על העדרים ואמר להם: "כי יפגשך עשיו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך, ואמרת: לעבדך ליעקב, מנחה היא שלוחה לאדוני לעשיו. ויצו גם את השני, גם את השלישי, גם את כל ההולכים אחרי העדרים לאמר: כדבר הזה תדברון אל עשיו במוצאכם אותו". ולכאורה, יש לתמוה מה פשר ריבוי השאלות: "למי אתה, ואנה תלך, ולמי אלה לפניך". ומדוע הוצרך הכתוב לספר ולהדגיש שציווה כן גם לשני וגם לשלישי וגם לכל השאר! אך העניין הוא, שהאבות הקדושים השרישו אמונה, וקרבו בני אדם תחת כנפי השכינה. ובוודאי לימדו את עבדיהם להכיר את בורא העולם ולעבדו. ושנינו "המוכר עבדו לנכרי, קונסים אותו (לפדותו מרשותו של הנכרי) עד עשרה בדמיו!" ומדוע, מפני שתחת רשותו של הנכרי לא יוכל לקיים מצוות כדינו. ועתה, שלח יעקב אבינו עדרים כדורון לעשוי, והפקיד עליהם מעבדיו. והבין שאחיו יחקור וישאל האם עבדים אלו בכלל הדורון הם, אם לאו. וזהו שאמר יעקב: "כי ישאלך עשיו אחי למי אתה", כלומר אתה בעצמך - האם כלול אתה בדורון, "ולמי אלה לפניך", למי הדורון מיועד. "ואמרת, לעבדך ליעקב", אני שייך ליעקב, אותי אינו מוכן לשגר כדורון, מפני שירחיקני בכך מדת האמת, ורק הבהמות "מנחה היא, שלוחה לאדוני לעשיו", אבל אני שב אל אדוני להתחנך לאורו ובדרכו! וכך ציווה לשני ולשלישי, לכולם, על איש מהם לא ויתר! החפץ חיים סיים דבריו, באמרו: "אם כך היה יעקב אבינו זהיר אף בעבדיו, לשמרם שלא יסוו מדרכו - כמה זהיר היה בבניו, לחנכם בדרך ה', לתורה ולמצוות. ואכן, היו כל בניו לימודי ה', שבטי יה, עדות לישראל על השקעתו העצומה בחינוכם! ואילו כיום, בעוונותינו כי רבו, סוטים אבות רבים מדרכו של יעקב אבינו, ומוסרים את בניהם לחינוך כופר, בו לומדים הם להתנכר ואף לבוז לכל דבר שבקדושה..."

נרעש האיש, והבטיח ברתת כי יוציא את בנו מבית הספר החילוני וישלחם לחינוך תורני. או אז האיר לו החפץ חיים פניו ובירכו בחום, ומאותו יום האיר כוכבו ונושע!

...ורוח תשימו בין עדר ובין עדר / הכל רוח וצילצולים (לב, זי) (הסופר קובי לוי).

"וַיִּתֵּן בְּיַד עֶבְדֵי עֶדְרָא לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל עֶבְדָּיו עֲבְרוּ לְפָנַי וְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֶדְרָא וּבֵין עֶדְרָא": (לב, זי)
 וכתב רש"י - וְרוּחַ תְּשִׁימוּ - עדר לפני חברו מלא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע, ולתווהו על רבוי הדורון...

על מאמר רש"י זה דרש הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ואמר: בא ונראה מה השביע את עינו של אותו רשע, כלום! אוויר - רוח! כך הן כל תאוות העולם, רק דמיון כאילו יש לו ממשות, ובאמת כלום אין בו! ועל פי זה ראיתי שרצו להסביר את הטעם שאנו נוהגים לשים יד על העיניים בקריאת שמע, למען נדע כי רק האמונה בה' היא אמיתית, וכל מה שאתה רואה בעיניך הוא מציאות זמנית ולא ממשית - רוח ואוויר המטעה את האדם.. וכמאמר שלמה המלך בספרו קהלת (א, ב) "הַבֵּל הַבָּלִים אָמַר קִהְלַת הַבֵּל הַבָּלִים הַכֹּל הַבָּל"...

הסיפור הבא ימחיש עד כמה זה נכון: עזרא אזוגי היה רס"ר בכל רמ"ח אבריו שס"ה גידיו ובכל שיערה שהזדקרה משפמו האדיר, שהפיל חיתתו על אלפי הטירונים שבקושי נשמו לידו. שמו הלך לפניו (גם מצדדיו וגם מאחוריו) כמי שיודע להשליט סדר משמעת גם בקרב קצינים ותיקים. דורות של חיילים מגדודי החי"ר הצנחנים וגולני עברו תחת ידיו המיומנות של רס"ר אזוגי נמוך הקומה, ודמותו המבריקה, המגוהצת למשעי והמסופרת כדבעי, הייתה ניצבת לנגד עיניהם במשך שנים רבות. הם תמיד זכרו לטובה את רצינותו מחד, אבל את אהבתו לכל חייל וחייל שהייתה באה לידי ביטוי בעיקר בתאי המעצר הגדודיים. שם הוא נתן להם הפסקות בשפע, דאג שהשקמיסט יעביר להם ממתקים ושתייה קלה פעמיים שלוש ביום, ובעיקר הרבה להתבדח עמם כדי לפוגג מהם את הלם המעצר. כולם ידעו שעמוק עמוק בפנים, מתחת לתחפושת הרס"ר מסתתר לו לב ענק וטוב.

הזמן כידוע אץ רץ לו, אחרי 35 שנות שרות הוא פרש מן הצבא ובאבחה קצרה אחת, הפך בוקר אחד, רס"ר אזוגי המיתולוגי לאזרח פשוט מן השורה, ללא הילה וללא אלפי טירונים הסרים למרותו. נכון, העיתונות הצבאית פרגנה לו עם המון תמונות, אבל גם עיתונים נשכחים ונעלמים כידוע. "אני פנסינר דשן" חשב לעצמו, הפקדתי בבנק כמיליון וחצי ₪ פיזויים ושאר קרנות וזכויות, ויש לי זמן מספיק כדי להשקיע קצת בעצמי. נו, אז מה אני עושה עם עצמי? ובכן, מכאן הייתה קצרה הדרך לכמה עסקאות והשקעות עם הממון שצבר, אבל יש עדיין המון זמן פנוי, וההחלטה נפלה לנתבו לעבר בית הכנסת. האזרח אזוגי התחיל לפקוד את בית הכנסת השכונתי ומהר מאד למד את התפילות, הרגיל את עצמו לקרוא תהילים, ובין מנחה לערבית האזין בקשב רב להלכות שלימד רב בית הכנסת הרב משה חיים קופשיץ..

היה זה ערב חורפי וצונן עם משבי רוחות. אזוגי ישב מול הרב קופשיץ ובלע כל מילה, עד שלפתע תוך כדי דיבור החל הרב לקרוא מתוך "הפלא יועץ" ענייני איסור ריבית "נכסיו של מלווה בריבית מתמוטטין, ויורד ואינו עולה, ואין לו חלק באלוקי ישראל" הרים הרב קולו "זאת ועוד איננו קם בתחיית המתים, ודעו, כי שבאותם עצמות שהחייה יחזקאל הנביא נשאר אחד שלא החיה ומדוע? משום שהיה מלווה בריבית..." "הו, הו" זעק הרב קופשיץ בגרון ניחר "רבים הם מעמי הארץ שמלווים בריבית ולא יודעים חומרת העוון

הנורא... חבל שיאבדו ממונם, ממון של היתר בצד ממון של איסור... שהרי כל ממונם יאבד להם עוד בחיי חיותם".

אזוגי הרס"ר העוצמתי התחיל לחוש רעד ברגליו, גם כמה אגלי זיעה בצבצו במצחו. "אתה בטוח כבוד הרב שנכסיו מתמוטטים, הלוא אם הוא מלווה 100 ומקבל ריבית עוד 50, יש לו 150. אז מה יתמוטט פה?". הרב קופשיץ חש כי מתחת לשאלה טמונה בעיה. הרעד שבקולו של אזוגי הסתיר איזה סוד כמוס. "ריבית היא כמו נחש שנושך. היא גורמת נזק נורא ללווה, אבל באותה מידה היא גם מפוררת את הונו של המלווה. האיסור הזה הוא כמו רעל בגוף עסקיו של היהודי. ואם חז"ל מתריעים, שעסקיו של אדם מתמוטטים. אין לנו לערער על כך".

אחרי תפילת ערבית התלווה האזרח אזוגי לרב קופשיץ ואמר: "תראה כבוד הרב, בהתחלה הפחדת אותי, מה זה שאני לא אקום בתחיית המתים? אבל עכשיו אני יותר רגוע. עם כל הכבוד, אני לא מאמין שעסקים מתמוטטים בגלל ריבית". "בינינו ידידי, אתה מלווה בריבית?" שאל הרב. "כן, בהחלט. כמעט כל הפנסיה שלי מושקעת בשלוש הלוואות בריבית. וההכנסות? בלי עין הרע" לחש אזוגי. הרב קופשיץ פער עיניו בתדהמה: "עשה לי טובה, עשה לעצמך טובה, בוא ניגש עכשיו לאחד מפוסקי הדור שיכין לך במקום חוזי הריבית, חוזים של היתר עיסקא. העסקה הזו יכולה להיות כשרה, היא מעוגנת בכך שאתה הופך לשותף לעסקים שהלווית להם, מבלי להרעיל את ממונך בריבית שהיא ארס נורא... אתה פשוט שותף לרווחים, ולא מלווה בריבית קצוצה...".

לאחר כמה וכמה הפצרות, הרס"ר במיל' עזרא אזוגי נכנע, והשניים נכנסו לביתו של הרב שמואל צביאלי מגדולי הפוסקים, ובעל שם עולמי בהלכות ריבית. אזוגי שלף את חוזי ההלוואות שלו. "אוי א-ברוך" אמר הרב צביאלי "זה ממש נשך ותרבית. נורא ואיום, אני יושב עכשיו לכתוב לך שלושה חוזי היתר עיסקא. בוא אלי מחר בבוקר, קח ממני את החוזים תחתים עליהם את הלווים שמחר הם הופכים לשותפים, וממחר ההלוואות האסורות הופכות לכסף מושקע בעסקים שלהם. זה דורש ממך קצת עזות ד'קדושה, כי סוף סוף מדובר בלווים חילוניים שלא יבינו אותך. אבל דע לך ידידי כי בכך אתה שומר על הונך... חבל להחזיק את השרץ הזה בידיים... זו סכנה גדולה...".

למחרת ב- 10 בבוקר התייצב עזרא אזוגי וקיבל מדי הרב צביאלי את חוזי היתרי העיסקא, מודפסים ומוסברים כקילורין לעיניים. "שא ברכה ידידי ר' אזוגי" אמר הרב צביאלי "אני שמח שאתה עולה על דרך המלך. אשריך שאתה שומע בקול חכמים ומקיים את התורה הקדושה על כל פרטיה ודקדוקיה".

חמש שנים חלפו מאז אותו היום בו אחז אזוגי הרס"ר במיל' את היתרי העסקה ופנה לדרכו. הרב קופשיץ שאל עליו מעת לעת, והמתפללים הודיעו לו בצער: "אין לנו מושג לאן נעלם אזוגי, פשוט בלעה אותו האדמה. הוא לא הגיע לשיעורים, גם לתפילות שבת לא". ערב קיצי אחד מיהר הרב שמואל צביאלי להגיע לבר-מצווה בעיר השכנה. הוא סיים את שיעור הדף היומי שלו בשעה 8:40 והזמין מונית. אחרי 3 דקות עצרה סמוך לידו מונית. הוא נכנס פנימה, התיישב ליד הנהג וביקש: רח' הכלנית 36, בפתח-תקווה. אולמי כינור השלום". הרב צביאלי חגר חגורה, שלף את פנס הכיס שלו, הוציא מכיס חליפתו ספר משניות מסכת "כלאיים" והחל ללמוד. 15 דקות מאוחר יותר, שלף הרב שטר של 50 ₪, וביקש לשלם. "הרב לא זוכר אותי?" שאל הנהג. הרב צביאלי הביט באיש, אך פניו לא אמרו לו דבר. "נסה להזכיר לי" ביקש בנימוס מן הנהג "אנא קח שכרך, אני ממהר". "שמי עזרא אזוגי כבוד הרב, מלווה בריבית...". "הו, הו, אני זוכר, מה שלומך ידידי, איך העסקים?". אזוגי השעין את ראשו על ההגה ופרץ בבכי קורע לב שנמשך דקה ארוכה. הרב

צביאלי סגר את הדלת וחיכה שיירגע. "צר לי, אך האם אוכל לעזור לך? קרה חלילה... משהו...?". אזוגי הרים ראשו וחשף שתי עיניים אדומות ופנים עצובות.

"כבוד הרב, אתה באמת התכוונת לעזור, וכתבת לי שלושה היתרי עיסקא. במשך שלושה חודשים סחבתי אותם בכיסי והתביישתי להחתיים את הלווים. היצר הרע אטם את ליבי ואף הרחיק אותי מבית הכנסת... לא רציתי לשמוע יותר את הרב קופשיץ שמפחיד אותי שעסקי יתמוטטו... אחרי שלושה חודשים קרעתי את היתרי העיסקא והתחלתי לפתח את עסקי הריבית. ראיתי אז כביכול "ברכה בעמלי". הכרתי עורך דין סימפטי אחד, שהיה לוקח ממני סכומי עתק ואחרי חודש מחזיר לי ריבית של 20%. זו הייתה מלכודת דבש. במשך שלוש שנים עשיתי אתו עסקים. מכרתי דירה שהייתה בבעלותי, ואחר כך גם את דירת מגורי כדי להגדיל את מחזורי הרווח שלי. על הנייר היו לי כבר 5 מיליוני ₪. שכרתי דירה מפוארת והייתי זחוח ומאושר. עורך הדין הממולח ריפד מדי חודש את חשבון הבנק שלי בכסף גדול, ואחרי יומיים הייתי משיב לו אותו כדי לזכות ברווח נוסף. לפני שנתיים התעוררתי בבוקר ולעיני כותרת עיתון: "עורך הדין פלוני ברח מן הארץ והותיר עשרות אומללים ששיתפו עמו פעולה". העיתונות קראה לזה: "העקיצה הגדולה" אתם דיברתם על נשיכה וזה מאד דומה. תוך שעתיים גיליתי שאין לי פרוטה לפורטה. הוא גנב את כל הוני, את שתי דירותיי, והותיר אותי חסר כל, שבור ורצוף ומדוכא, עם בעיה של שלום בית, השם ישמור...".

רס"ר אזוגי ניגב דמעותיו, והפטיר "עכשיו אני נהג מונית שכיר. יש לי אומנם פנסיה למחייתי, אבל כל ההון שצברתי נמוג לו... ככה זה שלא שומעים בקולם של חכמים... אני דוגמא ומופת, כבוד הרב, ליהודי שמנסים להציל אותו מן הבור שהוא שקוע בו, שולחים לו חבל הצלה, אבל הוא שולף מכיסו מספריים וחותך אותו. במחשבה שניה אני יודע שעדיף לי לשמוח שהכסף הלך, אבל החיים עדיין איתי. יש לי עוד אפשרות לתקן. כבוד הרב ילך לשמחת בר-המצווה, אני ממתין לרב כאן מול הכניסה". אחרי 20 דקות נכנסו הרבנים צביאלי וקופשיץ למוניתו של אזוגי, שחנתה מול האולם ולחצו ידיו בחום רב. "הרב קופשיץ, ממחר אני מגיע לשיעור שלך בבית-הכנסת, תקבל אותי? אני מבטיח להיות ילד טוב ולשמוע בקולכם...".

השלושה פרצו בצחוק שופע טוב לב, שהעלה מעלה מעלה את מפלס האמונה התקווה והשמחה של רס"ר אזוגי, שלמד אמונה על הבשר והפנים עמוק בתוך ליבו, כי מלבד תורה ומצוות הכל רוח וצלצולים.

מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו" (לב, יט) (נתיבות שלום)

פעם שלח הגה"צ רבי משה מידנר זצ"ל את אחד ממקורביו הגדולים ביותר שיסע נסיעה למרן אדמו"ר בעל "בית אברהם" זי"ע, ונתן לו כסף להוצאות הדרך, וכשחזר אמר לו שיחזור לפניו איזה מאמר, ואמר לו את המאמר, "מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו", כל מה שיהודי עושה הוא מנחה שלוחה - או לאדוני או לעשו. אם עושה זאת כראוי הרי זה מנחה לאדוני, ואם אינו עושה זאת כראוי הרי זה חס וחלילה לעשו. ואמר הרמ"מ, מאמר זה נשלח עבורי, וסימן לכך שהר"ת של מנחה היא שלוחה הם מש"ה.

ותעבור המנחה על פניו [לב, כב],

אמר מי שאמר: ישנם בתי כנסת כאלה, שאם אדם מאחר לתפילת מנחה רגע או שניים - "ותעבור המנחה על פניו".

“ויוותר יעקב לבדו” (לב, כה). (ישא ברכה, גליון 447)

שכח פכים קטנים וחזר עליהם (רש"י). מסופר על הגאון רבי פנחס הלוי הורוביץ זצ"ל (בעל "המקנה" ו"ההפלאה") רב ואב בית דין בפרנקפורט, שהיה מן הלוחמים הראשונים נגד תנועת ה"השכלה" במדינת אשכנז, אשר סימני הרעל הראשונים שלה נתגלו גם בתוך חוגים ידועים של צעירי היהודים בפרנקפורט. ופעם אחת רבים מן הצעירים האלה התכנסו ובאו לביתו של רבי פנחס כדי להתווכח עמו. הוא קיבלם בנימוס וציווה למשמש לכבדם במשקאות ומגדנות. המשמש בודעו כי הרב מתנהג בביתו בצמצום ובקימוצים – העמיד על השולחן כמה בקבוקים של יין, ועל יד כל אחד הנאספים כוס קטנה...

אחד מן הצעירים החציף פנים ואמר אל הרב: חכמי התלמוד אמרו (עירובין סה:): כי האדם ניכר גם בכוסו, ואומנם גם רבה של פרנקפורט ניכר בכוסו כי קמצן הוא... מיד החזיר לו הרב ואמר: בתורתנו מסופר, כי יעקב אבינו בלכתו להיפגש עם עשיו, העביר את בני ביתו את נחל יבוק "ויוותר יעקב לבדו", וכותב רש"י על זה: "שכח פכים קטנים וחזר אליהם". ולכאורה הדבר תמוה: וכי בשביל "פכים קטנים" כדאי היה ליעקב לחזור לעבר נחל יבוק ולהישאר שם לבדו? אבל התשובה היא – המשיך רבי פנחס את דבריו כשהוא מחייך – יעקב שמע כי עשיו בדרך ומתכוון לבוא אליו, וכמובן שצריך לכבדו ב"משקה", אבל עשיו הלא הלך לקראתו ארבע מאות איש עמו, וכדי למלאות גרונו של כל אלה, חבריו של עשיו, לא היה המשקה של יעקב מספיק, לכן חזר על "פכים קטנים"...

“ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו” (לב, כה) (מעיינה של תורה)

ע"י כח הרבים מונעים את מלחמת היצה"ר אבל אם "ויוותר יעקב לבדו" כאשר האדם מתבדל מהרבים, מהכלל, ונשאר לבדו, אז "וויאבק איש עימו" מיד מתחילה אצלו מלחמת היצר.

“ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר” [ל"ב, כ"ה]

לדעת הכלי יקר המלאך פגע בכף ירכו של יעקב מפני שיעקב סיכן עצמו עבור פכים קטנים, ובעבור דבר מועט נותר במקום סכנה לבדו לכן נענש. נשאלת השאלה, למה המלאך פגע דווקא בכף הירך של יעקב ולא באבר אחר. התירוץ מפני שממונו של אדם מכונה בפי התורה בשם "רגל" כפי שנלמד מפרשת קורח, בדברים י"א, ו' נא' "ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם, ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל", כותב רש"י "ואת כל היקום אשר ברגליהם" – זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו, וכפי שידועה האמרה שברגע שאדם יורד מנכסיו אומרים שהוא פשט את הרגל. ולכן כאשר רואה שרו של עשו שיעקב רודף אחרי מעט ממון ומסכן עצמו בלילה במקום מזיקים, הוא נותן לו מכה בכף ירכו.

ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב, כה) (הרב יעקב חזן)

פירש רש"י הקדוש: ויאבק הוא לשון אבק ועפר העולה מן הרגלים בזמן המריבה. פירוש שני לשון אביקה וחביקה שכן דרך האנשים להפיל אחד את חברו.

שתי הפירושים ברש"י נחלקים בפירוש המילים ובבלשנות טהורה, אולם אף שבמציאות מחלוקת זו יש לה יסודות, במעשי "האיש הזה" שהוא שרו של עשיו הוא היצר הרע אין שום מקום לחלוקה. דומה כי יגיע אל האדם כיריב בפעם אחת ויעלה אבק ומריבה עמו להכניעו ולהפילו ברשתו, ובפעם אחרת יגיע כידיד יחבקו וינשקו "בחיבוק דב" ואף יפתה אותו לעבירה במסווה שהיא מצוה.

במלחמה כמו במלחמה כל הדרכים כשרות, בינה זאת מתי מעשה מצוה הוא באמת ומתי מסתתרת מאחורי המצווה עבירה חמורה, לא תמיד יגיע היצר בדמות שיקוף ואיסור לפעמים יאחזק יד ביד אל פי פחת.

ויאבק איש עמו (לב, כה) (גד שכטמן)

רש"י: פירש שזה שרו של עשו בגמרא נחלקו חכמים, האם נדמה לו המלאך כגוי או כתלמיד חכם. מעשה ברבי אייזל חריף מסלונים שדיבר עמו רבאיי רפורמי פעם אחת זמן רב, לאחר מכן אמר לו רבי אייזל שעכשיו תורצה לו קושיה גדולה בגמרא.

לתמיהת הרבאיי איזו קושיה תורצה, ענה רבי אייזל: חז"ל נחלקו לגבי שרו של עשו האם נדמה לו כגוי או כת"ח. ואני תמה, הרי יש הבדל ענק בין גוי לתלמיד חכם, איך זה שחז"ל נוקטים שתי עמדות כל כך קיצוניות? והתשובה היא פשוטה. אחרי שדיברתי אתך אני רואה שיש כזה מצב של חצי גוי וחצי תלמיד חכם. כך שאין כל סתירה...

"ויאבק איש עימו" (לב כה)

עד היכן השגחת ה'?
על מה הייתה המחלוקת ביניהם שלשמה נאבקו יעקב והמלאך?
באר יוסף - לר' יוסף מסלנט: המחלוקת הייתה בעניין ההשגחה הפרטית של כל דבר: יעקב טען- שאם ה' נתן לי פכים קטנים אני חייב לחזור ולקחת אותם, אסור לזלזל במה שה' נותן לי. המלאך טען - וכי אתה חושב שה' מתעסק בזוטות כאלה?
משל למה הדבר דומה: קניתי קופסא של קרמבו ובאמצע יש חתיכת קרטון A4 להפרדה. מה אני עושה אם שכחתי את זה בירושלים, האם אסע לשם כדי לקחת את זה? בוודאי שלא! אבל מה יהיה אם על הקרטון הזה מודפסת הוקרה מהמלך (או בימנו הוקרה מרב חשוב על פעולתי ותרומתי למען החברה) במצב כזה גם אם חתיכת הנייר הזו תהיה בחו"ל אני אסע לשם הרי שיש כאן זלזול במלך אם לא אבוא לקחת...
כן הוא הנמשל: כך אומר יעקב אם ה' נתן לי משהו ואני לא חוזר לקחת זה זלזול בה'!
חז"ל מבארים: שהוויכוח ביניהם "ויאבק" העלה אבק עד כיסא הכבוד... בא יעקב לומר לו: "תדע שה' משגיח על כל דבר ולו הפעוט ביותר".

דוגמא לזה מביא הגאון מווילנא: מדוע אנו מזכירים בברכת 'אשר יצר': "גלוי וידוע לפני כיסא כבודך..." בשום מקום בתפילה שחרית, מנחה וערבית כולל מוסף לא מוזכר כיסא כבודו של ה'?! מה העניין דווקא בברכת אשר יצר?!
ומתרץ הגאון: אלא שתדע שה' משגיח אפילו על הפסולת שיוצאת מגופך...
ראיה להשגחה בכל פרט מופיעה בפרשה הבאה: במכירת יוסף הגיעו שיירת ישמעאלים נושאים נכואות צרי ולוט = בשמים כדי שיוסף לא יריח ריחות רעים בדרך.
ראו עד להיכן מגיעה ההשגחה....

ויאבק איש עמו (לב כה)

"ר' שמואל בר נחמני אמר: כגוי נדמה לו. רבא בר עולא אמר: כתלמיד חכם נדמה לו" (חולין צא.) אמר החתם סופר: תמיד התקשיתי להבין את המחלוקת הזאת. עד שבאו הרבייאים רפורמים וראיתי שיכול אדם להידמות לתלמיד חכם ויחד עם זאת להיות כגוי גמור.

"ויאבק איש עמו" (לב, כה.) (וקראת לשבת עונג)

פעם אחת דיבר רבי ישראל מאיר הכהן, בעל ה"חפץ חיים", באסיפה חשובה על אודות התחזקות בלימוד התורה. מדוע שאל ה"חפץ חיים" – נאבק שרו של עשו עם יעקב אבינו? מדוע חיכה כל כך הרבה זמן, הרי היה יכול להיאבק עם אברהם או עם יצחק? אלא – תירץ ה"חפץ חיים" – אברהם אבינו מסמל את ה"חסד", יצחק אבינו מסמל את ה"עבודה", ואילו יעקב מסמל את ה"תורה"... שרו של עשו – סיים ה"חפץ חיים" – יכול היה לסבול את החסד, יכול היה לסבול את העבודה, אבל בשום אופן אינו יכול לסבול את התורה! שכן התורה הקדושה היא יסוד קיומו של עם ישראל, משום כך, בכל עת מכריז הוא מלחמה על התורה ולומדיה! עלינו להירתם כולנו יחד למלחמה בו, ולנצח!

ויאבק איש עמו... / חד פעמי או כל הזמן?! (לב,כה)

"ויאבק איש עמו" – פירש רש"י: שרו של עשיו. המאבק של יעקב עם שרו של עשיו מעולם לא פסק, אלא מופיע בדמותו של היצר הרע הנאבק עמנו בתוך לבנו, ומנסה ללא הרף להכריע את המערכה לטובתו. ר' חנוך ילר הביא בשמו של האדמו"ר מאשלג את המעשה הבא, המתאר את המלחמה התמידית שאינה שוקטת לרגע: אחד מראשי הישיבות נהג לנסוע מפעם לפעם לחו"ל על מנת לגייס כספים לטובת ישיבתו. באחד הימים שם פעמיו לגביר עשיר, אשר התגורר בקומה העשירית של בנין גדול. ראש הישיבה נמנע משמוש במעלית שבבניין, וטיפס ברגליו את כל עשר הקומות. משהגיע לבית הגביר הודיע לו זה האחרון כי הוא סיים לחלק את מעשר הכספים שלו באותה שנה... ראש הישיבה ירד בפחי נפש. כעבור שנה, בהגיעו לסיבוב האיסוף הקבוע שלו, שוב הלך לביתו של גביר זה, שוב טיפס רגלית עד הקומה העשירית ושוב, לצערו, שמע את התשובה מפי הגביר אשר טען כי הוא סיים לחלק את כל מעשרותיו... בשנה הבאה חזר המעשה על עצמו, וכך גם בשנה שלאחר מכן, ובזו שלאחריה... כך במשך שבע שנים תמימות !!!

בשנה השביעית, כאשר הבחין בו הגביר מטפס במעלה המדרגות, ונכנס לתוך ביתו קצר נשימה ואדום ממאמץ, אמר לו: "תמהנו עליך, כבוד הרב, לשם מה עלית שוב? וכי אינך מבין שאינני רוצה לתת לך?" "יודע אתה לשם מה עליתי" – השיב לו הרב – "משום שאינך הראשון שאומר לי דברים אלו היום. כאשר הייתי למטה אמר לי היצר הרע: "למה אתה עולה? הוא הרי לא נותן"... "ומדוע עלית בכל זאת" – המשיך הגביר וחקר. "משום שעניתי לו שלמדתי ממנו" – נענה הרב ואמר – "הלא גם לפני שנתיים ושלוש שנים הוא טרח לבוא ולשאול אותי מפני מה אני עולה, ואף על פי כן עליתי! ובכל זאת הוא שב

והגיע אלי גם השנה... אמרתי לו: "אם אתה אינך מתייאש, גם אני אינני מתייאש, וטרחתי ועליתי...."

ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב, כה) ("אבות ובנים" עמ' תטו)

סיפר הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל: רב אחד הלך בדרך והיה צריך להגיע למקום שלא הכיר. עצר יהודי שנקרא בדרכו, ושאל אותו: "סליחה, אמור לי בבקשה, איך מגיעים למקום פלוני?" אמר לו היהודי: "זה קצת מסובך להסביר, אני מצטער מאד, אין לי זמן, תשאל מישהו אחר..." אמר לו הרב: "אין לך זמן? אומר לך משהו קצר, שילמד אותך לקח ומוסר. ראה נא, בספר בראשית מובאים שני פסוקים שמוזכר בהם 'איש'. פסוק אחד, כאשר יעקב אבינו נלחם עם המלאך בלילה – ויאבק איש עמו עד עלות השחר... שלחני כי עלה השחר' (לב, כה-כז) – אינני יכול להתעכב, אני צריך ללכת. אומר רש"י: 'איש – הוא שרו של עשו'. 'ופסוק שני, כאשר יוסף הצדיק הולך לחפש את אחיו – 'וימצאהו איש והנה תעה בשדה, וישאלהו האיש לאמר מה תבקש, ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רועים. ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים נלכה דתינה' (לז, טו-יז). אומר רש"י: 'איש – זה גבריאל'. 'וקשה, הלא בשניהם נאמר 'איש', ואיך יתכן שפעם זה המלאך גבריאל ופעם זהו השטן, שרו של עשו? על סמך מה מחלקים בין שני המקרים? אסביר לך" – אמר הרב. "כאשר יהודי עוצר אדם בדרך ומבקש את עזרתו, ואותו אדם משיב 'שלחני', מצטער, אין לי זמן, תן לי ללכת – זהו שטן. אך כאשר אדם הולך בדרך ורואה יהודי תועה וזקוק לעזרה, והוא פונה אליו במאור פנים ושואל אותו 'מה תבקש?' מה אפשר לעזור? וכשהוא אומר לו מה הוא מחפש, האדם משיב לו בכבוד ובסבלנות – זהו מלאך".

"ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני" (לב, כז) (גבורת יעקב)

צריך להבין, לשם מה צריך יעקב ברכה משרו של עשו? ויש לומר שכאשר הברכה באה ממלאך טוב, אז יש מקטרגים רבים שהברכה לא תחול, אבל ברכה שבאה ממלאך שהוא עצמו מקטרג ורע כגון שרו של עשו, היא חלה בלי שום קטרוג, כיון שאין מי שיקטרג מאחר שהשר שלהם הסכים לברך, ועל כן ביקש יעקב ברכה משרו של עשו.

"ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב" (לב, כח). (ישא ברכה, גליון 447)

מסופר על המלבי"ם זצ"ל (רבי מאיר ליבוש בן יחיאל מיכל) שפעם בא אליו מחבר אחד, שביקש ממנו "הסכמה" על ספר חדש. נטל המלבי"ם את הספר לידו, וככל שעייין בו מצא שאינו אלא העתקה משובשת של דברי מחברים שונים, ועל כן ראוי לו לספר שייגנוז. עם זאת נבוכ המלבי"ם מאוד, כי מחבר הספר ישב מולו ועקב אחר תגובותיו בשעת העיון. לבסוף שאל המלבי"ם את אורחו: איזה שם אתה מתכוון לתת לספר זה? כיון ששמי יעקב – השיב המחבר – החלטתי לקרוא לספר: "ויאמר יעקב". שם מצוין – קרא המלבי"ם בנימה של התפעלות – בחרת שם יוצא מן הכלל לספר. מדוע מתפעל כבוד הרב משם הספר? – שאל המחבר, ועיניו הבריקו מהתרגשות לשמע דברי הגאון. השיב לו המלבי"ם: כיון שאף בתורה בפרשת וישלח, מצינו "ויאמר יעקב", ולא כתוב שם מה אמר..

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל... (לב' כ"ט) (מתוק מדבש עלון 8)

בעל ה"מטה יהודה" מבאר שברכה זו היא למעשה קללה ח"ו מצד המלאך שהוא שרו של עשיו ליעקב. ומדוע? שהרי ידוע כשגוי עושה מעשה נתעב: גונב, רוצח וכיו"ב אזי העולם אומר שהוא אמנם לא בסדר, אך לא מאשימים את בני עמו, אבל כשיהודי (יעקב) עושה מעשה נתעב אזי הגויים אומרים שכל היהודים הם כאלה גנבים רוצחים וכיו"ב. וזהו שאמר המלאך ליעקב "לא יעקב יאמר עוד שמך" אם תעשה מעשה פסול, לא יאשימו אותך כאדם פרטי (יעקב) "כי אם ישראל יהא שמך" יאשימו את כלל ישראל" בזמנו התקיים ברוסיה משפט ראוה שכונה בשם "משפט בייניש" האשימו יהודי בשם בייניש שרצח ילד נוצרי כדי להשתמש בדמו לאפיית מצות לפסח. הקטגור במשפט טען שיש לו ראיה שהיהודים אכן שונאים את הגויים ומתירים את דמם וזאת הוכיח מהפסוק (ויקרא א', ב') "אדם כי יקריב מכם קרבן..." אומר המדרש אתם (ישראל) קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם, ממילא הגויים בעיני היהודים הם אינם בני אדם ומותר לרצוח ולהרוג אותם. פנה השופט ליהודי הנתבע ובקשו להשיב לטענת התובע. נשא היהודי עיניו כלפי שמיא וביקש "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך..." ואז פנה לשופט וענה לו "כבוד השופט אתה צודק, אכן יש מדרש כזה אבל צריך להבין מדוע חכמנו אמרו זאת וכי להתגרות בגויים רצו? ח"ו, אלא כך הסביר מורי ורבי הרב מאיר שפירא מלובלין זצ"ל "אתם" היהודים "קרויים אדם", כשאחד מכם עושה עבירה מייחסים זאת לכלל ישראל, ו"אין הגויים קרויים אדם" - כשגוי עושה עבירה, אזי מאשימים רק אותו ולא משייכים את המעשה לכלל האומה שלו..." השופט נהנה מתשובתו ואכן בסופו של דבר שחרר אותו לחופשי....

וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי (לב, ל) (הרב ש. מנדל)

הגאון רבי לייב חסמן, בעל "אור יהל", מביא בשם ספר קבלה קדמון שכאשר שאל יעקב את המלאך: "הגידה נא שמך", ענה לו המלאך: "למה זה תשאל לשמי", מכאן שהוא שמו של המלאך: "למה זה תשאל לשמי".

כידוע שמו של כל מלאך מרמז על מהותו ותפקידו, מדוע אם כן נבחר שם זה עבור שרו של עשיו? את הדברים הסביר רבי לייב במשל: כפרי אחד הגיע בפעם הראשונה לעיר הגדולה, שוטט הכפרי נפעם ברחובותיה ועיניו לא שבעו ממראות הכרך הגדול. במהלכו הגיע לאולם חשוך שבו הקרינו שקופיות על גבי הקיר. אנשים רבים ישבו והביטו בתמונות המוקרנות על הקיר. נכנס הכפרי והתיישב ביניהם.

מסכנים חשב הכפרי לעצמו מפני מה הם יושבים בחושך... מתוך רצון להיטיב עימם קם ממקומו ניגש אל קצה האולם והדליק את האור. לתדהמתו, מיד כאשר העלה את האור, נעלמה התמונה מעל גבי הקיר... מה אתך?! צעקו יושבי האולם כבה מיד את האור! באור לא רואים מאומה! רק כאשר האולם חשוך מבחינים בתמונה.

וזה גם הסבר הכתוב אמר רבי לייב כאשר יעקב אבינו ניצח את שרו של עשיו אמר לו: "הגידה נא שמך", מהו סודו של היצר הרע המושך אחריו אנשים כה רבים ומפילם ברשתו. על שאלה זו ענה לו המלאך וגילה ליעקב את סודו: "למה זה תשאל לשמי" כוחי הגדול נובע מעצם זה שאנשים "יושבים בחושך" ואינם שואלים לשמי... לו היו "מדליקים את האור" היו מבינים כי כל מה שיש לי להציע להם הוא דמיון שווא ותעתועים!...

והוא צולע על ירכו [לב, לב,]

לץ אחד שהיה מחזר על הפתחים נכנס אל עשיר קמצן, וביקש ממנו נדבה. שילח אותו העשיר מעל פניו ריקם. אמר לו הלץ: "יהי רצון שתהיה כאברהם יצחק ויעקב". "ובלבו פירש: שיהיה נע ונד כאברהם, סגי נהור כיצחק וצולע כיעקב..

את השפחות וילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים (לג,ב) (גד שכטמן)

מעשה בשל"ה הקדוש שנטפל אליו כומר אחד וניסה להרגיזו: הרי כתוב בנביא ישעיה על בית המקדש השני "גדול יהיה כבוד הבית הזה, האחרון מן הראשון". אם כן, זה אומר שבית המקדש הקודם היה אחרון ולא יהיה לכם בית מקדש שלישי. השל"ה הביט בו משועשע ושאל: אם כן, שמא תוכל להסביר לי מה פשר הפסוק שיעקב שם גם את לאה וילדיה אחרונים וגם את רחל ויוסף אחרונים? אלא בהכרח ש"אחרון" בלשון הקודש פירושו מאוחר, ולא דווקא סופי...

"וישקהו" – מבט אחר על האחר (רונן לוביץ)

הפירוד הארוך והכואב של האחים התאומים יעקב ועשיו הגיע לסימום בפגישה רוויית בכי ונשיקות: "וַיֵּרָץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיַּחַבְקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צְוָאָרוֹ וַיִּשְׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ" (לג, ג-ד). על מה בכו? יש האומרים שעשיו בכה כל כך שהוא נאלץ לנשק יהודי, ואילו יעקב בכה משום שידע שנשיקה עם שונא ישראל דורשת תמיד מחיר של וויתורים כואבים... אמירה זו מפנה את תשומת לבנו למילה "וישקהו", מילה שהטביעה חותם מיוחד על תפיסת היחסים בין ישראל לעמים. ליתר דיוק, מה שמשך את תשומת לב אף יותר מהמילה עצמה, היו הנקודות שעליה. לפי המסורת יש נקודה מעל כל אות במילה "וישקהו" (מסכת סופרים ו, ג), והנקודות הללו חוללו מהומה רבתי בזיכרון הקולקטיבי של עם ישראל.

נשיכה שהפכה לנשיקה

מה שנחרת בזיכרון של רבים משלומי אמוני ישראל הוא המדרש המספר שעשיו התכוון לנשוך את יעקב, אלא שנעשה צווארו קשה כשיש ולכן הפכה הנשיכה לנשיקה. הדרשה באה לכאורה בעקבות הנקודות שעל המילה, אשר רומזות לכך שיש לפרש את המילה באופן החורג מהמקובל. הן שהביאו לכאורה לדרשה זו. אולם ייתכן שהנקודות אינן המקור לדרשה אלא התוצאה שלה. היה קשה ליהודים לקבל את המחשבה שעשיו נישק באמת ובתמים את יעקב. קושי זה לא נבע רק מכך שיעקב גנב את ברכות עשיו, והלה איים להורגו. הקושי לקבל את הנשיקה כפשוטה צמח בעיקר על רקע השנאה לעשיו ותיאורו כרשע גדול השונא את יעקב שנאה עזה, וכמוהו צאצאיו הבאים אחריו: אדום, רומי ועמי הנצרות. בזיכרון של כל יודע מקרא נצרב מאמרו של רשב"י שמובא ברש"י: "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב" (ספרי, במדבר, מהדורת הורביץ, עמ 56). אולם המתבונן בדברי רשב"י כמו גם בדברי רש"י רואה שכוונתם הפוכה לחלוטין: אמר ר' שמעון בן יוחאי: הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו". לדבריו "נתגלגלו רחמיו [של עשיו] כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו", ויחסו של עשיו התהפך ליחס של אהבה כנה.

נשיקה אמיתית

מה שנאמר כאן הוא אפוא שאכן הייתה זו נשיקה אמיתית, הבאה ממקום של רחמים, ואין בה אף לא טיפה אחת של כוונה רעה. רשב"י ורש"י הרבו למתוח ביקורת על העמים המזוהים עם עשיו. רשב"י היה מבקרם הגדול ושונאם של הרומאים, ורש"י המשיך את דרכו בביקורת עקבית ושיטתית שמתח בפירושו על עמי הנצרות בכל הזדמנות פרשנית שנקרתה לפניו, והיו כאלה רבות מספור חרף כל זאת סבורים רשב"י ורש"י שבמקרה זה הייתה כאן נשיקה אמיתית ללא כחל ושרק.

אין אמנם ספק שעשיו שנא את יעקב בשל לקיחת ברכתיו, וכשהוא הלך לקראת אחיו השב מן הגולה בראש צבא של 400 איש, סביר שהייתה לו תכנית מגירה, ואולי אף תכנית מבצעית עם פקודת יום, לממש את רצונו המקורי ולחסל את יעקב. מה עבר אפוא במוחו באותן שניות בהן היה צריך להחליט האם לשלוף את החרב ולדקור את אחיו, או לחרוק שיניים ולנשק אותו?

נראה שבאותו רגע הוא לא ראה ביעקב את גוזל הבכורה, גונב הברכה, האיש השנוא והעוין, אלא ראה בו את אחיו. כך במפורש אומר הפסוק לפני הפגישה: "וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו" (לג, ג). באותו רגע עשיו לא ראה את יעקב שעקב אותו ברמייה, אלא את אחיו, ומיד "וירץ עשיו לקראתו ויחבקהו". האחוה גברה על האיבה, והרגש המשפחתי דחה את העוינות והטינה שבלב.

לבחור כיצד לראות את הזולת

אכן יש בידי האדם בחירה להחליט מה הוא רואה באחר. כאן יש לנו מקרה קיצוני, בו פוגש אדם את שנוא נפשו, ובוחר לראות בו את אחיו. בחיינו האישיים אנו נתקלים לא אחת במצבים בהם אנו נמצאים בקשר עם אדם שיחסנו אתו מתוחים, אדם שיש לנו מחלוקת עמוקה אתו. אפשר שמתוך המחלוקת אף תחלחל טינה וחלילה גם שנאה לליבנו, ורגשות הפגיעה והאיבה גואים בליבנו. אך למרות זאת יש ביכולתנו לראות באחר את האדם שבו, את החבר, את האח לאומה, ובאחת לשנות את דפוסי ההתנהגות שלנו כלפיו. יש יכולת בידי האדם לבחור כיצד הוא רואה את הזולת, האם הוא בעיניו אח או אחר. יעקב ועשיו עמדו זה מול זה לא רק כשני אחים יריבים, אלא גם כנציגים של שני לאומים, כדברי הנבואה: "שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיך ייפרדו". הם יכלו להישאר תקועים בנרטיב הלאומי או לבחור להתנהג כשני אחים. עשיו התנתק מהמחנה הלאומי שלו ורץ אל עבר אחיו "וירץ עשיו לקראתו". נראה שדווקא הוא היה מסוגל לעשות זאת, משום שהוא היה הצד החזק, זה שאין לו ממה לחשוש. מתוך כך יכול היה לראות ביעקב את האח, ולהמתיק במתק שפתיים את איבת השנים ואימת המוות. יעקב לא נישק את אחיו בחזרה, משום שהיה מן הסתם משותק מפחד, וחשד שמא פני אחיו לחבקו חיבוק דוב ולנשקו בנשיכת שרף.

דו קיום אינו חזון בלתי ניתן למימוש, סיפור הנשיקה ממחיש לנו שאפילו כשמדובר באנשים מעמים עוינים קיימת היכולת להתעלות מעל הסכסוכים ולראות זה בזה את המכנה המשותף האנושי שמאפשר יצירת דו-קיום ואף אחוות אחים. דברי רשב"י מלמדים שיש לבני יכולת להתגבר על מתחים ואף על שנאה. יכולת זו יכולה להניב חיבוק מפתיע, ואפילו נשיקה מכל הלב. זהו אתגר הרובץ לפתחנו במחלוקות רבות הקיימות בחברה בה אנו חיים: להצליח להתגבר על חילוקי דעות ועל משקעים נפשיים ולהתחבר האחד עם האחר מתוך רגש אנושי טבעי של אחווה. אתגר גדול עוד יותר הוא לשמר את רגש האחוה ולהמשיך את ראיית האח שבאחר לאורך זמן.

במקרה של עשו ייתכן שהוא בין רגע היה ובין רגע יבש וקמל. בחיי המשפחה והחברה שלנו הוא חייב להתמיד. אם מטמיעים ומתמידים במבט אחר על האחר, התגמול מגיע תמיד ביתר שלווה לאדם, ויתר שלום לחברה.

"וישתחו שבע פעמים עד גישתו עד אחיר" (לג ג)

"יחס גורר יחס"

שאלה: לשם מה נצרך כפל הלשון "עד גישתו עד אחיר"? תשובה: שלמה המלך אומר "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" כפי שאני מתייחס לזולת כך היחס שאני אקבל ממנו.

ידע יעקב שעשיו מגיע עם 400 איש ופניו אינם לשלום, שינה יעקב את היחס לעשיו וגילה גילויי חיבה והתבטלות לעשיו וזה באמת השפיע על עשיו והוא נישק אותו... סיפור שימחיש את מאמר שלמה המלך: אישה כפרית שמעה שבעיר יש בית מלון ואפשר להרגיש שם כמו מלכה ליום אחד. חסכה מכספה, נגשה לפקיד הקבלה עם שקית מטבעות וביקשה חדר והוסיפה שבמידה ואין מספיק שייתן לה שותפה אך שתהיה נחמדה... לקח הפקיד את הכסף ונתן לה מפתח לחדר. כשנכנסה לחדר ראתה שם אישה נוספת. פנתה אליה בכעס - 'מה את עושה כאן?' והיא השיבה לה: 'מה את עושה כאן?! תצאי החוצה!'. 'תצאי את!' השיבה האישה שבחדר.

לאחר ויכוח וכעס ירדה לפקיד ושאלה: "למה נתת לי שותפה כזו?! בקשתי שותפה נחמדה?!" הפקיד לא הבין לרגע על מה היא מדברת עד שקלט שהאישה הפשוטה הזו לא ראתה מימיה מראה. השיב לה הפקיד: אם תתייחסי אליה יפה היא תהיה נחמדה מאד. אכן, האישה עלתה לחדר ולא שבה עוד...

כן הוא הנמשל: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" - אם אנו נדע להתעלות על עצמנו ולתת יחס מועדף לאלו השונאים אותנו הרי שהם ישנו את יחסם אלינו... בדרך זו פעל יעקב והתוצאות לא אחרו לבוא...

"הילדים אשר חנן אלוקים" (לג, ה)

לכאורה צריך להבין מה ענה יעקב לעשו כששאלו 'מי אלה לך', הרי עשו תיאר לעצמו שאלו בני יעקב, וא"כ מה טענו, ומה השיבו? ויש לפרש שעשו ראה שלא אשתו של יעקב והרי היה ידוע ששני בנים ליצחק ושתי בנות ללבן, הגדולה לאה לעשו הגדול, והקטנה רחל ליעקב, וכאן רואה שיעקב לקח את לאה, ולכן שאלו 'מי אלה לך' 'אלה' אותיות לאה, דהיינו מי נתן לך רשות לקחת את לאה, ועל זה ענה לו יעקב, כמו שכתוב בספר חסידים שאם יש לאדם ילדים מאשתו זה סימן מובהק שבשמים כתוב שזה זיווג, ולכן ענה לו 'הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך' אתה רואה שיש לי ילדים ממנה וא"כ זה סימן מן השמים שהיא שייכת לי.

וַתִּגְשֹׁן הַשְּׁפָחוֹת הִנֵּה וַיִּלְדֶיָּהּ וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָהּ וַתִּגַּשׁ גַּם לְאָה וַיִּלְדֶיָּהּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ(לג, ו-ז) (יוסי קול הי"ו – מתוך העלון זו דרכנו גיליון 181)

אנו קוראים בפרשת השבוע על הפגישה בין יעקב לעשיו אחיו. כאשר יעקב שולח את נשיו וילדיו להשתחוות לפני עשיו התורה מתארת זאת כך: "וַתִּגְשֹׁן הַשְּׁפָחוֹת הִנֵּה וַיִּלְדֶיָּהּ וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָהּ וַתִּגַּשׁ גַּם לְאָה וַיִּלְדֶיָּהּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ", וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. נשים לב להבדל בין רַחֵל וְלֵאָה לשפחות. כאשר רחל ולאָה ניגשות עם בניהן להשתחוות כתוב "וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ" בלשון זכר, כלומר, גם הן השתחוּ וגם בניהן השתחוּ לפני עשיו. אך כאשר השפחות ניגשות להשתחוות כתוב "וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָהּ" בלשון נקבה, ומבאר אחד שמכאן מדויק שרק השפחות השתחוּ לפני עשיו אך בני השפחות לא השתחוּ בפניו.

מדוע בני השפחות לא השתחוּ לפני עשיו? ננסה להתבונן בהבדל בין בני רחל ולאָה לבני השפחות. כאשר אדם מרגיש בטוח במקומו ובכבודו אין לו בעיה להתכופף ולהשתחוות, ולכן בני רחל ולאָה היו מסוגלים להשתחוות לפני עשיו. אך בני השפחות שהסתובבו עם תחושת קיפוח ונחיתות מעצם היותם בני שפחות ולא בני אימהות, היו צריכים להוכיח את כבודם על ידי שלא השתחוּ לעשיו.

אנו רואים את התופעה הזו בחיים. אנשים מכובדים באמת מסוגלים להוריד מכבודם לפעמים, כי הם בטוחים במעמדם שלא יפגע, אך אנשים שלא בטוחים במעמדם נזהרים לא להשפיל את עצמם אף פעם, כי זה באמת יפגע במעמדם. "איזהו מכבד? המכבד את הבריות (אבות א, ד). זה לא רק תוצאה אלא גם הוכחה. אדם שמכבד את הבריות זה מוכיח שהוא באמת מכובד ואין לו בעיה לכבד אחרים!.

"ויאמר מי לך כל המחנה הזה... ויאמר למצוא חן בעיני אדני" (לג, ח) (לאור הנר)

עשו מתפלא הכיצד ליעקב יש מחנה ובו מכל טוב והלא זה 'עולם הזה', וכבר במעי אמם חילקו עשו ויעקב את העולם הזה והעולם הבא ביניהם. ענה לו יעקב, באמת אני לא צריך 'עולם הזה', אלא שלפעמים הגויים מציקים לנו ואנו חייבים לשחד אותם, לכן אנו חייבים להחזיק רכוש כדי "למצוא חן בעיני אדני".

"ויאמר עשו יש לי רב" (לג, ט)

ואילו יעקב אמר "יש לי כל". הרשעים לעולם חסרים, כיון שמי שיש לו מנה רוצה מאתיים וכו'. משום כך יש להם רב, אך לא הכל. אך הצדיקים אינם חסרים דבר, שתמיד יש להם "הכל". "על כן יהודי כל בוקר מברך "שעשה לי כל צרכי".

"ראיתי פניך כראות פני אלוקים" (לג, י) (גד שכטמן)

יהודי שפל שהמיר דתו הגיע להגמון גוי וקובלנה בפיו: "היהודים אינם מסתכלים בפניהם של אנשים נוצרים בגלל טענה גזענית "אסור להסתכל בפניו של אדם רשע". לדידו של המומר, זו אפליה שחייבים לתקן ויפה שעה אחת קודם.

ההגמון רצה הוכחות, לא ייתכן שכל אדם יעליל כרצונו על אוכלוסייה שלמה וכולם יסבלו סתם כך. המומר הגיע מוכן: "בוא עימי אל רבי יונתן אייבשיץ, שם אוכיח לך זאת בצורה פשוטה ביותר". הגיעו שניהם אל רבי יונתן והחלו לשוחח עמו. אבל בעוד בפניו

של הגוי הביט רבי יונתן, בפניו של המומר לא אבה להסתכל. המומר דחק בהגמון: "הנה, הוא אינו מסתכל בפני. במה שונה הוא מסבו יעקב שהביט בפני עשו אחיו שנאמר "כי על כן ראיתי פניך?".

שמע רבי יונתן את דברי המומר וענה בחריפות: הפסוק שציטטת אינו שלם. בהמשכו אומרת התורה "ראיתי פניך כראות פני אלוקים" - כפי שאי אפשר להסתכל בפני הא-לוקים ולהיות בחיים, כך אמר יעקב לעשו ראיית פניך נחשבת עבורי למיתה...

קח נא אֶת בְּרַכְתִּי (לג,יא)

רבות התלבטנו אם להשמיע את הרעיון אם לאו. הוא נוקב מדי. אבל דווקא משום כך אולי יצליח לעורר לבבות. אולי באמצעותו יפקחו עיניים. בפרשתנו שולח יעקב דורון לעשו, משתחוה לו ומציג את ילדיו לפניו. אך אין זו השלמה של אחווה, אלא שלום קר של פרוד: אני לדרכי ואתה לדרכך. מציג הוא את אחד עשר בניו. "ודינה היכן הייתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא ייתן בה עשו את עיניו. ולכך נענש יעקב, שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם".

מי מאתנו מוכן היה שבתו היחידה תינשא לעשו, רחמנא ליצלן, האיש ש"כל ארבעים שנה היה צד נשים ומענה אותן", הארכי-רוצח. כיצד קימת תביעה על יעקב אבינו? אלא, עשו הוא אח ואין לחסך כל מאמץ להחזירו למוטב. גם אם ההקרבה גדולה כל כך, וסיכוייה מועטים כל כך. ואנו, אחינו היקרים אינם כעשו, חלילה. יהודים יקרים ונפלאים הם, תינוקות שנשבו ונעקרו ממורשתם. ומוכנים הם לשמע, חפצים להתוודע לתורה ולאמונה. ההקרבה מעטה וההצלחה מבטחת. כמה גדולה ההקפדה שעלולים אנו למשך עלינו אם לא נצא לקרבם. אם ננעל את עצמנו.

משל למה הדבר דומה - אמר הגאון רבי משה חירארי מבבל זצ"ל - למלך רם ונשא ולו מחוז נידח בקצה הממלכה. מחוז פורה ודשן, גדוש בכל טובה, אבל הילידים שם נבערים מדעת, פראים וחסרי תרבות. אין שם מוסדות שלטון, אין סדרים ואין קדמה. מאומה. קרא המלך לאחד משריו העומדים לפניו, ואמר לו: "לכה ואשלחך לאותו מחוז, תיסלל דרכים ותקים מוסדות שלטון, תלמדם חכמה ודעת ותהפכם לבני תרבות".

שמע השר וחשכו עיניו. כאן סמוך הוא על שלחן המלך, בן-בית בארמונו. סביבו אך נימוסים מעדנים והליכות-מלכות. ואלו שם, שממה תרבותית, שפת איכרים תחתית ובהמית. וחייב יהיה להתחיל מן השתין, לייסד מבראשית. כמה עמל ויגיעה, כמה טרח וסבל. וההצלחה - אינה מבטחת. ואם לא יצליח, ייזקף הכישלון לחובתו. כל זה, למה לו. התחנן לפני המלך שיפטר אותו מחובה זו, שישאירנו במחיצתו. אמר לו המלך: "אנכיות היא מצדך לחשב על תועלתך בלבד. להותיר את תושבי המחוז בבורותם ובערותם, ולמעשה אבודים הם גם לכתר, אינם אזרחים מקבלי מרות, אינם משלמים מסים, אינם נחשבים כלל כנתינים! אבל אם תלך ותמלא את ייעודך, תועיל להם ותועיל לממלכה. גם אם לא יקבלו מרותי במלאה, וגם אם לא יהיו בני תרבות לחלוטין, כיושבי המטרופולין, כבר לא יהא זה מחוז אבוד ונידח, וכבר ימנה על מחוזות הממלכה. ואז, בשובך, תזכה להוקרה ולהערכה, ותהיה מהיושבים ראשונה במלכות!".

והנמשל: המלך, מלכו של עולם. והשמים ושמי השמים וכל צבאם, כמטרופולין של מלך. אך מחוז מרחק ונידח יש, הוא העולם הזה, ובו כל טוב. אך רבים כל כך נבערים, אינם מכירים את מלכם ואינם מקבלים את עלו. משגר הבורא יתברך את הנשמה הטהורה, כדי שהגוף יקבל את מרות המלך ויקיים תורה ומצוות; יקים משפחה שתקבל את על

המלך, ויחנך צאצאיו לתורה ולמצוות; יקרא בשם ה', יקדש שם שמים בכל הליכותיו, ויפיץ את דבר המלך, מלכו של עולם, בכל סביבותיו. והנשמה, הנהנית מזיו השכינה, פוחדת לרדת לארץ ערבה ושוחה, למדבר שממה רוחני הרחוק כל כך מנעם ה' ואורו במרומים. אבל נעתרת לכך לבסוף כדי להרבות אמונה ולקדש שם שמים, כדי לזכות ולקרב לבורא. ואז תשוב ותעלה, ותזכה לאור פני המלך ולשכר עצום ורב, שבעתים ממעמדה הקודם, ולעולמי עד.

וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָה וְנִלְכָה לְנֶגְדְךָ, וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדָנִי יֵדַע כִּי הַיְלָדִים רַכִּים וְהַצֹּאֵן וְהַבָּקָר עֹלֹת עָלַי וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד וּמֵתוּ כָל הַצֹּאֵן, יַעֲבֹר נָא אֲדָנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וְאֲנִי אֶתְנַהֵלָה לְאַטִּי (לג, יב-יד) (זה השער, עלון 170)

מה מבקש עשו מיעקב בדבריו אלו, ומדוע מסרב יעקב לבקשתו? באר רבנו בחיי על פי המדרש: עשו אומר ליעקב: "נִסְעָה וְנִלְכָה" - בא ונחלק בינינו את העולם, לא כפי שעשינו בעבר. ב'הסכם' הישן שלנו חלקנו את העולם, כך שלך יש עולם הבא, ולי - העולם הזה. עתה - מציע עשו - נעשה שותפות: אני ואתה נחלק יחד את העולם הזה, וגם נחלק יחד את העולם הבא. יעקב ענה לו על כך: "הַיְלָדִים רַכִּים" - רכים במצוות, לא הספקתי, עדין, לחנך אותם כראוי. על כן, אם אתן להם 'עולם הזה', הרוחניות שלהם עלולה להינזק, ואז "ודפקום יום אחד" - ביום הדין, "ומתו כל הצאן" - ישראל, שנקראו 'צאן', לא יוכלו לסבל ייסורי גיהנום.

על כן אין יעקב יכול להסכים להסדר שמציע עשו. ומהו הפתרון? "יַעֲבֹר נָא אֲדָנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ" - אומר יעקב, עשו ייקח חלקו תחלה בעולם הזה, "וְאֲנִי אֶתְנַהֵלָה לְאַטִּי" - אני אעמד בגלותי ובשפלותיה, ואסבול עול השעבוד מבלי לפרק אותו מעלי ומבלי למרוד. השעבוד הזה יהיה "עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדָנִי שַׁעֲרָה" - עד זמן הגאולה לעתיד לבוא בב"א.

עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדָנִי שַׁעֲרָה (לג, יד) (מר רפאל ירקוני)

הגמרא מספרת סיפור, והסיפור מזכיר סיפור נוסף, ושניהם מזכירים מציאות עגומה... הגמרא מורה לנו, שההולך בדרך ופגעו בו ליסטים הרוצים לארח לו לחברה ושואלים מה מגמת פניו, "ירחיב להם את הדרך" (כלומר, יספר שברצונו להגיע רחוק יותר, ואז יתכננו להתנפל עליו בסוף המסע, ובהגיעו למחוז חפצו יפרוש מהם בלא שיספיקו להרע לו), כדרך שעשה יעקב אבינו לעשיו הרשע, דכתיב: "עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדָנִי שַׁעֲרָה" וכתוב: "ויעקב נסע סוכותה", ועשיו חיכה לו בשעיר...

וסיפרה הגמרא: רב מנשה הלך בדרך לבית תורתא, ופגעה בו חבורת גנבים. שאלוהו: "להיכן אתה הולך?" הרחיב להם הדרך, ואמר: "לפומפדיתא". תכננו להתנפל עליו בסמוך לפומפדיתא. כשהגיע לבית תורתא, נפרד מהם לשלום. שאלו: "ממי למדת טכסיס זה?" אמר להם: "מרבי, רב יהודה". קראו: "הה, ממנו למדת לרמות כך?!..."

מדהים! הם נטפלים לעובר אורח, לרב נכבד, כדי לעשוק ולשדוד. וכשהוא נחלץ ממזימתם ומפר את עצתם נעשים הם ליפי נפש, ומוקיעים את הנהגתו... וזה מזכיר את הסיפור הנודע באותו כפרי חסר פרנסה, שאמר לאשתו: "אלך לעיר הגדולה, אולי אמצא עבודה ואחסוך מעט מעות". מצא עבודה כשוליה של אופה. מצא שם לחם לאכול ומעון מוסק וחם, למד את המקצוע וחסך סכום נאה. ככלות הזמן נפרד ממעבידו לשלום, נטל את סכום הכסף ושם פעמיו לכפרו. סכום זה יספיק לפרוע את כל החובות, ואף לפתוח מאפיה קטנה שתפרנסו בכבוד.

הרהוריו נקטעו בפקודה חדה: "עצור"! מהחורשה בצד הדרך הגיח שווד ובידו רובה: "הכסף, או החיים!" אין מתווכחים עם רובה טעון, וכל אשר לו ייתן האדם בעד נפשו. רק בקשה אחת הייתה בפיו: "ראה, סכום זה חסכתי במשך שנתיים בהן לא הייתי בבית. אשתי רעבה ללחם, ואני עבדתי בפרך. אם אופיע עתה ללא הכסף, תחשוד בי שהתהוללתי בעיר הגדולה בעוד היא נמקה ברעב. קח את הכסף, אבל עשה עמדי חסד: אני אפשוט את מעילי, הנה כך, ואתלה אותו על הענף, כך... ועכשיו, תירה נא כדור במעיל, כדי שתאמין לסיפורי, ותדע שאמנם נשדדתי"... הסכים השווד, וירה למעיל. "עוד כדור", ביקש האיש. ירה השווד. "ועכשיו תחורר את הכובע", ביקש, ותלהו על עץ. כיוון השווד, וירה. "עוד כדור", ביקש. "מצטער", ענה השווד, "התחמושת אזלה". "אם כך", צהל הנשדד, "איני פוחד ממך עוד!"... התנפל על השווד, חבט בו באגרופיו, הפילו ארצה, ונטל את צרור כספו. בצעד קל התרחק מן המקום, ושמע את השווד קורא אחריו בחרון אין אונים: "גזלן, ליסטים! לא זו בלבד שהפלאות בי את מכותיך, עוד לקחת את כספי!"...

אכן, זו דרכם של הליסטים מאז ומעולם. הנה, עשיו מכר את בכורתו בנזיד עדשים, ביזה את הבכורה ולא החשיבה. עוד לעג ליעקב, הקונה בכורה ערטילאית במחיר עדשים אדומים, טעימים ומשביעים... קרא האב לעשיו בתור הבן הבכור, וביקש להנחיל לו ברכותיו. האם יגלה עשיו שאין הברכות מגיעות לו עוד, שמכר את בכורתו? לא, ודאי שלא! אבל כשיעקב בא במקומו ונטל את הברכות המגיעות לו כדון, זועק הוא זעקה גדולה: הוי, רמאות כפולה גם את הבכורה לקח, וגם את הברכות.

וכלפי מה הדברים אמורים? מאמינים אנו באמונה שלמה, שהברכה שורה בעסקינו בזכות אותן מצוות שהאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, ותלמוד תורה כנגד כולם. בזכותם שורה הברכה במעוננו, מלבד הזכויות הרבות והשכר בעולם הנצח. אבל כשברכה זו מגיעה בזכות אותן מצוות, ראו באיזה רוחב יד מופנית היא לצרכי מותרות. ואין העין צרה בהם, חלילה. אדרבה, מרחיבים הם דעתו של אדם! אבל כמה נוקף הלב לחתום הוראת קבע להפצת תורה, או לצרכי צדקה. וכמה דוחק הזמן לפתע כשהמדובר בהשכמת בית המדרש או בתלמוד תורה שכנגד כולם! והרי בזכותם באה הברכה...

"זיעקב נסע סכתה ויבן לו בית". (ל"ג י"ז) ("אוהל מועד" גליון רכ"ז מהרה"ח שמחה קרקובסקי)

הרה"ק רבי מנחם נחום מצ'רנוביץ, נינו של רבי ישראל מרוז'ין, כשהיה בארץ ישראל בא לביקור אצל האדמו"ר רבי שמעון נתן נטע מלעלוב, שהתגורר באותה העת בבתי מחסה. האורח שהיה רגיל לדירות מרווחות ונאות, נדהם למראה עיניו, מקום דירתו של הרבי הייתה כמעט מתחת לפני הקרקע, דירה קטנה ועלובה. שאל האורח את מארחו, 'הייתכן שכבודו מתגורר בדירה שכזו?!' השיבו רבי שמעון נתן נטע: דוד המלך אומר בתהלים "בית ישראל ברכו את ה', בית אהרן ברכו את ה', בית הלוי ברכו את ה', יראי ה' ברכו את ה'." יש לדקדק למה נעדר לשון 'בית' אצל יראי ה'? אלא התשובה היא שליראי ה' אין צורך בבית, די להם בארבע כתלים כדי לחסות מפני החמה והצינה...

"ויחן את פני העיר" [לג, יח]. (ופריו מתוק)

מה בא ללמדנו? – שצריך אדם להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנה (פסיקתא זוטרותא).

בספר 'גדול ישראל', בו מובאות עובדות נפלאות מתולדות חייו של עבד ה' נאמן, הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, מסופר כדלהלן: בהיותו בן 10 שנים בלבד, נשלח הנער הצעיר ללמוד בישיבת 'תפארת ישראל' בחיפה, בראשות הגאון רבי מאיר דב רובמן זצ"ל. כיון שהימים היו ימי מלחמת העולם השנייה, תנאי המחיה בישיבה, ובכלל, היו קשים עד מאוד. משפחות שלמות רעבו לחם, וגם בני הישיבה נאלצו להסתפק בפת לחם חרבה. בחדרו של הנער הצעיר ישראל גרוסמן, היה תלמיד נוסף, שהתגורר ליד חיפה, וביתו היה בית-עשירים. הוריו היו מגיעים מדי פעם לישיבה, ונותנים לבנם דברי מזון טעימים, עוגות ומאכלי מתיקה, כדי להשביע את רעבונו. בטוב ליבו של בן-העשירים, לא שמר את המאכלים הללו רק לעצמו, אלא נתן גם לישראל גרוסמן לטעום מהמאכלים הטעימים, שאכן החיו את ליבו ואפשרו לו ללמוד ביתר - חשק. כך היה במשך תקופה ארוכה. בשלב מסוים נפרדו דרכיהם של השניים. הוריו של בן - העשירים באו בפתע ולקחוהו מן הישיבה, והעבירו אותו למקום לימודים אחר, מבלי שתהיה לו אפשרות להיפרד מחבריו. הפרידה הפתאומית והבלתי-צפויה גרמה צער רב במיוחד לישראל גרוסמן הצעיר. 'עוגמת הנפש שלי נבעה מכך שלא התאפשר לי להודות לנער ההוא על המאכלים שנתן לי, שחיזקו את גופי, ועל ידי כך למדתי יותר בחשק', סיפר הגר"י גרוסמן לצאצאיו ברבות הימים. במשך כל ימיו חיפש הגר"י גרוסמן את בן-העשירים הלז, ולא מצו. מידת הכרת הטוב שהייתה טבועה בו, בגאון זה, לא נתנה לו מרגוע ומנוחה. הוא ביקש והתפלל בכל מאודו למצוא את מי שהיטיב אתו, ולהודות לו על כך בפה מלא. גם כאשר גדל בתורה, והפך לאחד מראשי הישיבות המפורסמים, ונודע כאחד ממחברי הספרים התורניים רבי-הערך, השקיע זמן ומשאבים על מנת לאתר את מטיבו, אולם כל המאמצים עלו בתוהו. 70 שנים חלפו, ועדיין לא מצא הגר"י גרוסמן את בן-העשירים. אבל מי שמחפש ומבקש, סופו שיזכוהו מן השמים למצוא אתה מבוקשו. זמן לא רב לפני שנפטר לבית עולמו, ישב הגר"י גרוסמן במקום תפילתו הקבוע, בבית הכנסת 'פרושים' בשכונת בתי וורשה בירושלים, שם שימש כרב בית הכנסת. לפתע מבחין הרב במתפלל חדש, שלא הכירו, הנכנס לבית הכנסת. רבי ישראל נכנס עמו בשיחה, והתעניין אודותיו. כשאמר לו האיש את שמו ושם משפחתו, רעד הגר"י גרוסמן מהתרגשות, עד שהנוכחים החלו לחשוש לשלומו.

'האם למדת בבחורתך בישיבת תפארת ישראל בחיפה?' - שאל רב בית הכנסת. משהלה השיב בחיוב, הגיעה התרגשותו של רבי ישראל לשיאה. למרות חולשתו הגדולה, קם הרב על רגליו, ואמר: 'ברוך השם שיתאפשר לי עתה לפרוע חוב ישן-נושן בן שבעים שנה!' האיש הביט על הגר"י גרוסמן, ולא ידע כלל על מה הוא מדבר. אבל כאשר הרב הזכיר לו את מה שעבר עליהם בבחורתם, ואת ההטבות שעשה אתו, נזכר האיש באירועים אלה, והתרגש אף הוא עד דמעות לפגוש את מי שהיה אתו בחדר בישיבה.

"דע לך, אמר הגר"י גרוסמן, כי אני חייב לך הכרת הטוב, מעומק ליבי, וזה כבר קרוב ל-70 שנה שאני תר אחריו כדי להודות לך על מה שעשית עמדי, ואם יש בי כיום תורה ומעשים טובים, הרי שחלק מזה נזקף לזכותך, על ידי שהיטבת עמי בנתינת המאכלים שהעניקו לי חוסן וכוח להמשיך ולהתמיד בלימוד התורה".

למדנו מכאן על כוחה של הכרת הטוב, עד היכן הוא מגיע. ולמדנו עוד, שכיון שהגר"י גרוסמן ביקש כל כך למלא את הכרת הטוב לבן - העשירים ההוא, לא נתנו לו מן השמים את האפשרות לעזוב את העולם הזה עד שיודה למי שעשה אתו את החסד הגדול

ויבא יעקב שלם עיר שכם (לג יח) (רוני גולדברגר)

ראשי תיבות של המילה שלם: שם, לשון, מלבוש (ש.ל.מ=שלם), יעקב לא שינה את שמו, מלבשו ולשונו, אע"פ שהיה זמן רב אצל לבן וקשר קשרי ידידות עם עשו. למרות הכל הוא נשאר שלם. ובאמת שלמותו של יהודי היא בזה שהוא עומד בתוקף על כך לבלי לשנות משלושת הדברים הללו.

עוד כתוב (לב, ל) "ויאמר למה זה תשאל לשמי", אחרי שניצח יעקב את השטן (שרו של עשו) ניתן ליעקב השם "ישראל" במקום יעקב, כאשר מוסיפים לשם יעקב (182) את מניין "שטן" (359) מתקבל מניין ישראל (541), ולכן אמר המלאך (הוא השטן) "למה זה תשאל לשמי", הלא מתוך זה שניתן לך עתה (השם "ישראל") יכול אתה לדעת מהו שמי, ואם כן לשם מה אתה (יעקב) שואל?

"וַיבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם... וַיִּקַּן אֶת חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֳלו מִיַּד בְּנֵי חָמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קֶשֶׁטָה" (לג יח)

כשמגיע יעקב לשכם דבר ראשון הוא קונה חלקת שדה. המדרש אומר שקנה זאת לקבורת יוסף.

ונשאלת השאלה: יעקב אבינו זה מה שיש לך לעשות? לקנות קבר ליוסף?! אם כבר תקנה לכולם - יש לך 11 ילדים!?

מבארים חז"ל: זו מידה כנגד מידה, כיוון שהוא ראה ברוח הקודש שעתיד יוסף להעלות את ארונו ממצרים, אמר יעקב אבינו בליבו: 'אני אטפל בקבורה שלך - אתה תטפל בקבורה שלי'. וזהו שאמר לו בפרשת ויחי: "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך..." הגמרא (במסכת סוטה יג) שואלת: ומדוע קנה דווקא בשכם? ומשיבה הגמרא: משכם גנבוהו ולשכם יחזיר אבדתו...

ביאורים נוספים: כלי יקר: יעקב קנה את החלקה כיון שהוא רצה לבנות מזבח וכדי שזה יהיה שלו קנה את המקום. ספורנו: כאומרו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר... אבן עזרא: כל מה שיש לו חלק בארץ ישראל = נחלה יש לו נחלה בעולם הבא = מעלה גדולה מאוד.

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור במרמה (לד, יג) (אהרון כהן)

יש לדון מי הם 'בני יעקב' המוזכרים בפסוק, שמדברים עם שכם וחמור ומציעים למול את כל העם? האם מדובר בשמעון ולוי בלבד המוזכרים במקרא לאחר מכן כשתפסו את היוזמה להרוג כל זכר - "וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֶחָי דִּינָה" (שם כה) בגלל שנתפרסם שמותם אחרי מספר פסוקים, הכתוב סתם בשעת משא ומתן ולא פירש מי הם. מאידך ייתכן לומר כפשט הפסוק, שכולם ביחד הציעו הצעה זו לשכם וחמור. אלא שאם נסביר כך תתעורר קושיה מדוע יעקב אבינו מוכיח לפני מותו את שמעון ולוי על הריגת אנשי שכם ולא מוכיח את שאר האחים; אומנם בפועל הם לא השתתפו במעשה ההריגה, אבל היו שותפים בהצעה להחליש אותם על ידי שימולו את עצמם.

צריך לומר, ששאר האחים כלל לא התכוונו להרוג את אנשי שכם אלא רק להחליש אותם על מנת לגאול משם את דינה אחותם; פעולה כזו לא רק שמותרת אלא נדרשת מהאדם. מי שיכול להציל את הזולת ממצב סכנה בלי לסכן את חיי עצמו חייב לעשות

זאת. ואם נשאל על הכתוב בהמשך: "בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים וַיִּבְזוּ הָעִיר" (שם כז) שלכאורה משמע שאכן היו שותפים בהריגתם, אין זו הכוונה אלא שלאחר מעשה באו שאר האחים ובזזו את השלל, אולם בתוכנית המקורית לא התכוונו להרוג אותם. אלא שלפי ההסבר הזה עדיין קשה שכן סוף סוף גם שאר האחים השתמשו במעשה מרמה כדי להשיג את מטרתם, "וַיַּעֲנוּ בְנֵי יַעֲקֹב...בְּמַרְמָה" שהרי הם לא התכוונו להתחתן איתם גם אם ימולו את עצמם, מדוע אם כן יעקב אבינו לא מוכיח אותם על מעשה זה? התשובה היא שמעשה זה איננו פסול כלל וכלל; מותר לרמות גזלן על מנת להוציא מידו את הגזלה שנטל שלא כדין, כל שכן שכס בן חמור שחטף את בת יעקב וטימא אותה, שמותר ליזום מעשה מרמה כדי להחזיר אותה לבית יעקב אבינו. מצינו גם אצל משה רבינו שאמר לפרעה: "גִּלְכָה נָא דָרְךָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַה' אֱלֹהֵינוּ" (שמות ה, ג) למרות שלא התכוון לכך וכיצד מותר לרמות את פרעה? אומנם משה לא הוציא דבר שקר מפיו; הוא לא אומר 'נלכה נא דרך שלושת ימים...ונשובה', אבל הוא נותן לפרעה להבין מתוך דבריו שאכן יחזרו כולם, ממילא יש כאן מעשה מרמה. האם זה מותר? אלא שפרעה הינו גזלן המשעבד את בני ישראל שלא כדין, ממילא מותר להשתמש בדרכי מרמה כדי להוציא מידו את הגזלה. הוא הדין בנידון דידן, שכס בן חמור גזל את דינה ולכן מותר היה להשתמש במעשה מרמה כדי להצילה מידו. הטענה של יעקב על שמעון ולוי היא לא על המרמה אלא שהרחיקו לכת והרגו כל זכר, דבר שלא נצרך כדי להחזיר את דינה.

ויענו בני יעקב את שכס ואת חמור אביו במרמה (לד,ג)

הנה לעיל, על הפסוק "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה יצא הדבר" (כד, נ), כתב רש"י שלבן "רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו". הייתה זו חוצפה מצד לבן להעז לדבר לפני אביו. ואילו כאן, יושבים בני יעקב עם יעקב אביהם, והם עונים את התשובה לשכס וחמור בנו, ועל זה רש"י אינו אומר דבר...

באר המגיד מדובנא: כשהולכים בדרך הישר - כאן יש לתת לאב לצעוד בראש ולא להקדימו, אבל כשהולכים בדרך מלאה מהמורות, בורות ופחתים, שם הכבוד הוא ללכת בראש, ולתת לאבא ללכת מאחור בדרך הכבושה. בשיחה של לבן ובתואל עם אליעזר, ההליכה הייתה בדרך הישרה, דברו דברים כהווייתם, ולכן כשקפץ לבן והשיב לפני אביו - הייתה בכך חוצפה ורשעות. לא כן בענייננו, כשבאו האחים לענות אותם "במרמה", בדרך חתחתים - אמרו דבר אחד והתכוונו אחרת, במקרה זה יותר טוב שלא האב יאמר את הדברים כי אם בניו.

"אם תהיו כמונו להמל לכם כל זכר" (לד,טו) (אהרון כהן)

מפני מה היו צריכים בני יעקב לנקום באנשי שכס בדרך מרמה ולהשיא להם את העצה שיימולו? וכי לא היה לאל ידם של בני יעקב הגיבורים לגבור עליהם אף בלא שהיו נימולים?

והשיב על כך ר' יונתן אייבשיץ: אילו הרגו את אנשי שכס שאינם נימולים, היה קם רעש בעולם, סערה של מחאות: לא כן, כשאנשי שכס נימולו ונודעו כיהודים, שאז היו בני יעקב בטוחים, שלא יאונה להם כל רע: "על רציחת יהודים לא תהיה בעולם תגובה כלשהיא".

אך בזאת יאתו לנו...בהמול לנו כל זכר (לד, כב) (הרב יעקב חזן)

ותמוה מאוד איך הצליח חמור אבי שכם לשכנע את כל תושבי שכם לעשות ברית מילה והלא היו שם ילדים זקנים ונערים, ובמה הצליח לשכנע את כולם שבשביל שבנו יישא את דינה - כולם ימולו עצמם??? אלא שחמור היה פוליטיקאי משופשף, ועל כן הוא בא אל בני עמו בערמה, שהלא כבר היה ידוע שבני יעקב הם גיבורים גדולים גם יחוס לא היה חסר להם ואף כסף וזהב מצאו משכנם בצרורותם.

וכה אמר חמור אל עמו. (לפי סדר פסוקי התורה) "האנשים האלה שלמים הם אתנו,,, ויסחרו אותה" הם לא באים לריב וגם הם באים להשקיע כאן בכלכלה ולעשות אתנו ביזנס. "את בנותם ניקח לנו לנשים" נתערב איתם וניקח מבנותיהם. "ואת בנותנו ניתן להם" נסדר את הבנות שלנו עם מיליונרים סידור מלא. "אך בזאת יאתו לנו,,, בהמול לנו כל זכר כאשר הם נימולים" אנחנו צריכים להיות מעורבים איתם ולהיות כמותם פירושו למול את עצמנו, מנמק חמור, ומוסיף שכנוע "מקניהם וקנינם וכל בהמתם הלא לנו הם, אך נאותה להם וישבו איתנו" כ"כ פשוט וקל אומר חמור אבי שכם. אבל בעצם זה הכל בגלל "שכם בני חשקה נפשו בביתכם" את זה חמור לא יגיד. פוליטיקאי משופשף כבר אמרנו,,,

ויעל מעליו אלוהים במקום אשר דיבר איתו (לה, יג) (ד"ת לפ"ש)

רש"י: איני יודע מה מלמדנו...

מה חידש רש"י בזה שאמר "איני יודע מה מלמדנו"? ביאר באופן נפלא הרב הקדוש ר' מנחם נחום ממאקריב זצ"ל כידוע "ויעל" הוא לשון סילוק, "א-לוקים" הוא מידת הדין, ו"דיבור" הוא לשון קושי. כיצד יכול האדם לסלק מעצמו את מידת הדין? כשמאמין שכל הייסורים באים בהשגחה פרטית וכל מה שה' עושה הכול לטובה, וזהו כוונת הכתוב איך האדם יכול לגרום ל"ויעל מעליו א-לוקים" כלומר לסלק מעליו את מידת הדין? וכל זה "במקום אשר דיבר אתו" כשתוקפים אותו דיבורים קשים וייסורים? אומר רש"י "איני יודע מה מלמדנו" קבל את הכול באמונה ותצהיר "איני יודע מה" אני לא מבין כלום! אני רק אוחד באמונה פשוטה שהכול מה' והכול לטובה ואז כל הדינים הקשים יסתלקו מעליך...

"ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קברת רחל עד היום" (לה, כ) [מאור ישראל דרושים עמ' ש"א]

כתב מרן הראש"ל הרב עובדיה יוסף זצ"ל: הנה המצבה שעושים על המתים, הוא להזכיר מעשיו של הנפטר לדורות שלא ישתכח מן הלב, ודבר זה לא שייך ברחל, כי היא עקרת הבית ושמה נזכר עולם גם בלעדי המצבה, וכמו שאמרו (בירושלמי שקלים פ"ב): אין עושין נפשות (מצבות) לצדיקים שדבריהם הם זיכרונם, והייתה המצבה רק להזכיר את מקום קבורתה, ולא להזכיר את מעשיה, ולכן נאמר בפסוק שהציב יעקב מצבה על קבורתה ולא על עצמה, וכן נאמר: "הוא מצבת קברת רחל", ולא מצבת רחל, ובזה נבדלה מצבה זו משאר המצבות שעושים על המתים, שעניינם הוא להשאיר זכר המת שיהיה נזכר על ידי המצבה, אבל אצל רחל היה להיפך שהמצבה נתקיימה לזכר עולם ע"י המת, וזה שאמר: "הוא מצבת קברת רחל עד היום", שנשארה קיימת עד היום למען ידעו מקום קבורת רחל.

ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשיו ותלד לאליפז את עמלק (לו, יב) (מר רפאל ירקוני)

מפני מה שאל הגאון רבי חיים מוואלוזין מספרת לנו התורה שתמנע הייתה פילגש לאליפז וילדה לו את עמלק? ... הסביר רבי חיים: לכאורה יש שני פסוקים הסותרים זה את זה. בפסוק אחד כתוב (דברים כ"ג, ח): "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא", ובפסוק שני כתוב (דברים כ"ה, י"ט): "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים", והרי עמלק הוא אדומי, ואיך ניתן לקיים את שני הפסוקים גם יחד? אלא תירץ רבי חיים יש לדייק את הפסוק "לא תתעב אדומי" ומדוע? "כי אחיך הוא", והיינו רק אדומי כזה שנולד לעשיו מאשתו שאז הוא "אחיך", אבל לא אלה שנולדו לעשיו מנשים פסולות ומפילגשים. משום כך כותבת לנו התורה ומודיע ש"תמנע ביתה פילגש לאליפז בן עשיו ותלד לאליפז את עמלק", ומשום כך נאמר עליו "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים"!

השוני בין יעקב ועשיו (דברים טובים" שליט"א)

השוני בין יעקב ועשיו, בעניין ההרגשה שלהם בעולם הזה, ובעצם זוהי ההרגשה של יהודי ירא שמים וההיפך, כי הירא שמים כל חייו חושש אולי אין לי עולם הבא, ורוצה לתפוס יותר מעשים טובים בעולם הזה, והאינו צדיק, חושב שעשה כבר מספיק במצות בעולם הזה, אבל אינו מאמין שיש לו עולם הבא, ועל כן הוא מזלזל בכל פעולה טובה שעושה כאן. והנה עשו מכר את הבכורה כי זלזל בזה. וידוע שהיה סיפור של מכירת עולם הבא ואח"כ דנו בדין תורה אצל הרידב"ז וכך מסופר:

היה זה יום שגרתו בעיר הגדולה סלוצק שברוסיה רבתי. מן האילנות הגבוהים, המסודרים בשורות בשדרה הגדולה, נשמע קולם הרוגש והמצייץ של המוני ציפורים המתכוננות לשנת לילה על גבי צמרות העצים וענפיהם. גם בחנותו של פינחס. קצב יהודי ירא שמים שניהל לפרנסתו אטליז מצליח. הייתה המולה של רעש קל. יום חמישי היום ועקרות הבית באו למדוד להן ליטרות של בשר לקראת שבת. אלא שפינחס תלה עגל שחוט על גבי האנקול והכריז על הפסקה בחיתוך ובשקילה ובמכירה. הוא עומד לסגור עתה את החנות לשעה קלה ותוך שהוא מצביע על השמש העושה את דרכה מערבה. הסביר שעליו ללכת להתפלל מנחה במניין בבית הכנסת הגדול של העיר. עוד מעט קט ישוב לשרת את לקוחותיו נאמנה.

הלקוחות הגיבו ברטינה. היו שאמרו שאצה להם הדרך ואץ לו השעון המתקתק ללא הפוגה והם ייאלצו לרכוש את הנצרך להם באטליז כשר אחד, אצל מתחריו של פינחס. הקצב שמע בצער את האיום המפורש ופרש את ידיו לצדדים כאומר 'וכי מה אעשה'. התפילה בציבור חשובה לו יותר מרובלים עוברים לסוחר. הוא יצא את חנותו והטיל על תריסיה מנעול כבד. הסתובב לעבר הרחוב וכמעט נתקל ברופא יהודי מפורסם שבא לרכוש אצלו בשר בקר. הרופא הזה היה לקוח קבוע של פינחס הקצב ולא בגין הכשרות המהודרת. לצערנו, רחוק היה הרופא הזה מחיים יהודיים. הוא פשוט ראה באטליז של פינחס הקפדה גם על כשרות אך גם על ניקיון ועל כללי שלבריאיות... עתה תהה בקול מדוע סיים ידיו הקצב את עבודתו וזו כה מוקדם היום הזה. "לא סיימתי, תיכף אשוב", תיקן פינחס את טעותו, "אני יוצא להתפלל מנחה". "לא חבל?" החמיץ לעומתו הרופא פנים דואגות. "הרי אצלכם האדוקים ערב שבת מחר ועתה היא שעה של קניות. הנה ראה כמה עזבו עתה את חנותך והם הולכים להם לרכוש במקומות אחרים. בשביל תפילת מנחה אתה מפסיד רווחים נאים". "אבל אני מרוויח עולם הבא". ניסה פינחס לשבר את אוזנו של הרופא היהודי שהיה נטול עול רוחני, 'מניח חיי שעה ועוסק בחיי עולם'. "עולם הבא". גיחך

הרופא והיטיב את משקפי הצבת על אפו, "אתה באמת מאמין שיש עולם נוסף? זו בדיוחותא. רק מה שאנו רואים מול עינינו, ורק מה שאפשר למשש בידיים, רק זה קיים באמת".

הקצב ויתר על הוויכוח המיותר. פטר את הרופא במחי יד ויצא לדרכו. אלא שאז נצנץ רעיון שובב במוחו. הוא נעצר תחתיו וחיך קלות: "אם העולם הבא לא נחשב אצלך ידידי", פנה פינחס אל הרופא שעדיין עמד קרוב אל דלת האטליז, "שמא תואיל למכור לי כל רגע של גן עדן ועולם הבא שיש בצקלונך לעתיד לבוא?", הרופא הגיב בהסכמה של זחיחות דעת: "אמכור לך. בשמחה ובטוב לבב. אבל דע לך שלא מדובר כאן ב'עולם הבא' גדול ולכן די לי ברובל אחד לקיום העסקה", המשיך בשחוק גדול. וכך, במהירות ובלא שימת לב עבר לו רובל בודד ושלים מידו הגרומה של הקצב אל ידיו של הרופא. הוא רשם במהירות על גבי פיסת נייר שזכויות העולם הבא שלו עד עתה, ומעתה ועד עולם. שייכות לחשבון זכויותיו של פינחס. מקצביה של סלוצק.

פינחס פנה אל בית הכנסת והרופא הלך לו לדרכו. אולי לחפש לו אטליז אחר תחת זה הסגור בגין אדיקותו של בעליו. ימים רבים חלפו מאז אותה עסקה שנערכה על אם הדרך. ימים ושנים. פינחס כבר היה בא בימים ובניו החסונים, יראים ושלמים. עזרו לו בניהול האטליז הוותיק. עמדו לצידו במסירות ואחריות. לתפילת מנחה ערכו ביניהם תורנות מי ייצא ומי יבוא, ופינחס לא נצרך היום לסגור את האטליז לעיתים מזומנות..

שוב היה זה יום חמישי בשבוע ושעת בין והשמשות מתקרבת. החנות המתה קונים לקראת שבת. פינחס יצא לתפילת מנחה כדרכו. ומששב, כבר חשיכה שררה בחוץ. באטליז פנסי שמן דולקים, והקונים והמוכרים עסוקים מאוד. והנה בניו רומזים לו שיבוא עימם אל חדר פנימי. אישה יהודייה מבוגרת, שלא מן החרדים לדבר ד' בסלוצק, ביקשה לשוחח עמו בדחיפות. פינחס התמה ובניו המשתוממים הקשיבו לה בשימת לב. בדריכות. "אתם לא תכירו אותי", פנתה אל הבנים שבעיניה הינם עולי ימים למרות שכבר אבות לבנים היו. "אבל אביכם אולי יזכור שבסלוצק התגורר עד לפני כשנתיים רופא יהודי שרחוק היה, שלא באשמתו, מקיום תורה ומצוות. רופא מסור לכל יציר נוצר, בסבלנות ובאחריות וברחמיות בדק וריפא וליווה כל חולה, קטן כגדול. מיהודים שאינם בעלי אמצעים ביקש שכר זעום כדמי טרחתו, אם בכלל. והרופא הזה היה בעלי, ולפני שנתיים ימים הוא הלך לפתע לעולמו". האישה החרושה לרגע. ציפתה שפינחס הקצב יבין מעצמו במי ובמה דברים אמורים. אבל פניו של פינחס ביקשו הסבר. הוא השיב שמכיר היה את הרופא הזה וזכרו לטובה, אך אינו מצליח להבין עדיין מדוע זה מספידה האישה את בעלה הרופא דווקא כאן באטליז. באוזניו ובאוזני בניו. משראתה האישה שאין לה ברירה. סיפרה באוזניהם מה זה ועל מה זה: "כבר כמה לילות שאיני מצליחה להירדם לשנת לילה", סיפרה, ואותות של בהלה ניכרו בקולה. "והיה, אם באה עליי שינה קצרה, מיד מופיע בעלי המנוח בחלומי והוא מתאונן בפניי בכי ובצער רב על שאין לו מנוחה בעולם העליון. סגרו בפניו את השערים לגן עדן שבעולם הבא. ולא טוב לו. ואני תוהה בפניו, שואלת אותו בחלום הנראה כבהקיץ. 'אמנם לא שמרת תורה ומצוות וחיללת את יסודות היהדות, אבל גמילות חסד יש באמתחתך לרוב. הרי טפלת ביהודים בה רבים בחינם מתוך דאגה לשלומם, וכי בשמים לא מחשיבים זאת'. "ואז מספר הוא לי בקול נכאים שמיד בעלותו לבית דין של מעלה לאחר פטירתו ערכו לו משפט צדק. שופטי בית הדין דנו מה הם העונשים שמגיעים לו על חיו שהיו כמעט כחיי נכרי עלי אדמות. שקלו וטרו כיצד לשופטו. לא ניתן להאשימו כליל שהרי לבית כזה נולד וזח החינוך שקיבל. בית הדין פסק מה לעשות עמו בעונשו ואת זה אין לו רשות לגלות בחלום לדרי העולם הזה. "ואולם, בהגיע המלאכים המליצים זכויות ובידיהם המון מעשיו חטובים, להקל על צערם של חולים, לרפאם ולחיותם. היו כל

המעשים הטובים הללו והמלאכים הנבראים מהם. חתומים בתוך תיבה גדולה ושקופה, נראים אך נעולים. לא ניתן לבעליהם הרופא לקבל קורת רוח, שכר חלף מעשיו. "ולבית הדין תשובה מוכנה אל הרופא הנפטר: 'ען כי מכרת את חלקך בעולם הבא לפנחס הקצב דסלוצק, מחכה השכר אפוא, מצפים הם המלאכים הצחורים ליום שבו יפטר פינחס מן העולם הגשמי ויבוא לכאן, לעולם שכולו טוב, ויקבל את הטוב הצפון למי שעושה מעשים טובים של בין אדם לחברו. הרי הוא שילם על כל אלו רובל שלם, טבין ותקלין, באותה מכירה חפוזה בפתח החנות הנעולה, בדרך לתפילת מנחה אחת..." "ועתה". התחנן הרופא המנוח באוזני זוגתו אשר עודנה על פני האדמה, "לכי נא אל הקצב והתחרטי בשמי מן המכירה, שוב תשיבי לו את הרובל ויוסר החותם מן התיבה ובה קצת מעשים טובים". "בעלי המסכן מבקש אפוא שתיתול את הרובל הזה". הושיטה היא מטבע, "ותאמר בפה מלא שהמכירה ההיא, שנעשתה בשחוק מבוטלת".

תוך כדי סיפור הדברים נזכר בהם פינחס. הדבר כבר נשכח ממנו והנה עתה עולה העניין והוא זוכרו לפרטיו. אבל הוא סירב לבקשה ונימוקו ותמימותו עמו: "אין לי הרבה זכויות רוחניות בחיי". טען בקול שקט וחד משמעי, "רכשתי את חבילת העולם הבא הזו ברצינות ובתום לב. אולי אצל הרופא זו הייתה מהתלה אך אני התכוונתי אל המכירה. אם הדבר בה חשוב בשמיים, אזי חרא יוכל לשמשנו שם בבוא העת". כך השיב פינחס הקצב. מעסקאות טובות אין חרטות. האישה האלמנה קיבלה את הסירוב. הודתה על שהקשיבו לה בשימת לב ופנתה לה לביתה. אך הנה, כמו שפנחס אינו מוותר, גם הרופא המנוח אינו מתכוון לוותר ככל הנראה. הוא שב אל חלומה של זוגתו והתחנן עד מאוד לבטל את המכר. כי צר לו מאוד והוא זקוק למעט העולם הבא שצבר לו בחייו. ולמחרת, בלית ברירה, פנתה האישה אל רבניה של העיר סלוצק, ובראשם הגאון הרידב"ז רבה של העיר, הוא ובית דינו, אולי יהיו לעזר לבעלה, הרופא הנפטר האומלל.

רבי יעקב דוד וילובסקי, הרידב"ז, אשר פרשת גדלותו העצומה הלא רשומה היא בדברי ימי הדורות האחרונים, היה באותה העת רבה של סלוצק טרם עזב את ליטא ועבר לתקופה מסוימת, סוערת ורבת תהפוכות, לארצות הברית של אמריקה. מיד נשוב אל הסיפור המפעים המקשר בין העולמות.

נעצור רק לשורות אחדות לספר על הימים ההם לפני כמאה שנה ויותר, שבהם היגרו יהודים רבים ממזרח אירופה לארץ הזהב. הרידב"ז נסע לארצות הברית וגילה שם לחרדתו קהילות יהודיות גדולות שחיים בפריקת עול, מחללים שם את השבת בשופי, ועסוקים כל כולם בחיים של גשמיות. סכנת התבוללות ריחפה מעל ראשי הצעירים שכבר זוכרים פחות את החיים היהודיים הטהורים שפיכו בעודם ברוסיה, בליטא ובפולין. הרידב"ז נלחם בכל כוחו לכוון מערכות חינוך של תורה ומצוות בארצות הברית, להבדיל בין כשרות סמלית לבין כשרות אמתית ולבדל בין רבנים יראי שמיים לרפורמים החייכנים. מעט הצליח אך אכזבתו מהגישה שהדולר הוא א-לוהי הניכר החדשים. הביאה אותו לעזוב את ארצות הברית, לעלות לארץ ישראל ולהתגורר בצפת. כאן היה מגדולי הדור וממכונני מצורת השמיטה בארץ הקודש באותן שנים, לפני יותר ממאה שנה. אבל בשעת סיפורינו עדיין התגורר הרידב"ז בסלוצק...

הרידב"ז, רבה של סלוצק, הסכית היטב לאשת הרופא ולאשר על ליבה. הוא הביט בחבריו לבית הדין והנה אף הם הקשיבו לדבריה. יחד הסכימו שיש לערוך דין תורה לכל פרטיו ודקדוקיו. נקבעה השעה ארבע אחר הצהריים. הסיפור המופלא עבר במהירות מפה לאוזן, ובשעה היעודה היה בית המדרש הגדול, שם אמור להתקיים דין התורה השמימי. מלא מפה לפה. הרב ובית דינו נכנסו וישבו על במה מוגבהת. האישה נקראה, נעמדה בצד הבמה. והרבנים האיצו בה להתגבר על מבוכתה ולספר את השתלשלות העניינים.

והיא סיפרה. סיפרה על בעלה הרופא, על מעשיו הטובים, על פטירתו ועל החלום שחוזר על עצמו בתחוננים לבטל את אותה עסקה אומללה. "ואתמול בלילה", סיימה בבכי, "לאחר סירובו של הקצב לבטל את המכירה, בא בעלי שוב בבכיה רבה בבקשה שישבו לו את זכויותיו ושאלך לבית הדין בעיר". הציבור התקשה לכלוא את רגשותיו וגילה הזדהות מרובה עם הנפטר. "שיוותר" קראו כמה מיהודי העיר ברגש, "שהקצב יכריז שהוא מוותר על העולם הבא המועט הזה שרכש". אבל פינחס הודיע במפגיע ש'חייך קודמין' ועליו לדאוג לעצמו לעתיד, למה שיתרחש עם נשמתו לאחר אריכות ימים ושנים, רק עתה התברר לו עד כמה עשה עסקה מוצלחת". הרידב"ז ובית דינו נכנסו לחדר בית הדין והותירו את הקהל להתנצח ולנחש מה יהיה פסק דינם.

אחרי שעה שבו אל בית הכנסת וחילקו את פסק דינם לשלושה סעיפים, וכה הכריזו: "הדבר הראשון הוא שהמכירה הזו אינה תקפה ואינה קיימת". מלמולי שביעות רצון נשמעו בהיכל. הציבור, שחש רחמים רבים וגלויים על הרופא המנוח, היה מרוצה. הרבנים היסו את הקהל כדי לנמק את ההחלטה הראשונה: "והסיבה היא פשוטה עד מאוד. העולם הבא. שכר המצוות והמעשים הטובים, אינו דבר שניתן למכור ולקנות כי הם מתקבלים תמורת יגיעה והתגברות של היהודי בעולם הזה. בסור מרע ועשה טוב. מה שייך אפוא לתת לאחד חלק רוחני שעמל עליו חברו", הדיינים ניצלו את השקט של ההסכמה ועברו אל ההחלטה השנייה: "ואולם, למרות שהמכירה אינה קיימת. איבד הרופא הזה את חלקו לעולם הבא". עתה נוצרה המולה רבתי בקהל. יהודי סלוצק הגיבו בהפתעה של אכזבה. גורל נשמת הרופא נגע לליבם. מדוע זה איבד את מעשיו הטובים שכן עשה. אחד הדיינים הסביר: "שהרי מובא במסכת סנהדרין שהכופר בעולם הבא מאבד את חלקו לגן עדן, והרופא הזה חזר ואמר שאינו מאמין בעולם שאינו רואה בעיניו". שוב השתררה שתיקה. הרי הובטחו לו לקהל שלושה סעיפים. אולי תהיה המתקת מה... הרידב"ז עצמו הכריז את הסעיף השלישי: "ובכל זאת. הרי על ידי הרופא הזה וכל מה שהתרחש עמו נגרם בסלוצק. וכנראה גם מעבר לה. קידוש השם כה גדול. כולם מתוודעים כעת שיש דין ויש דיין. שהעולם אינו הפקר ועל הכל יבוא משפט, שכר ועונש. חז"ל עוסקים הלא בשכרו העצום ובכפרת עוונותיו של המקדש שם שמים ברבים. מגיע לו אפוא לרופא שיבטל ממנו דין גיהנום והוא יקבל את שכרו בעולם הבא". הקהל פרץ בתרועות שמחה לבביות והאלמנה הבוכיה נחה דעתה. ואז, מבין הקהל, התקדם לעבר הדיינים פינחס הקצב כשהוא נתמך על ידי בניו. דבר לו אל הרב הרידב"ז: "יסכים הרב", לחש אל תוך אוזנו, "שגם לי חלק בקידוש שם שמים ברבים. הרי לולי אני לא הייתה המכירה והקניה והחלום וכל הכינוס הגדול הזה. מגיע גם לי אפוא חלק נוסף לעולם הבא". והגאון הרידב"ז? האם הבטיח לו לקצב המתאוה אל יתר גן עדן? זאת כבר לא ידענו.

חידה לפרשת וישלח

הצגת שובות

1. פרשה זאת מתחילה במילים "וישלח יעקב מלאכים [שליחים]" אל עשיו. איפה כתוב בתורה "וישלח ישראל מלאכים?"
2. אילו שמונה מילים רצופות בפרשה זאת מסתיימות באותיות יוד מם?
3. איזה ספורט תחרותי מוזכר בפרשה זו?
4. היכן בפרשתנו שאלה משמשת כתשובה? [שתי תשובות]

5. על מי התורה מספרת שהוא צלע?
6. למי בפרשה זו יש שם שהוא גם שם של בעלי חיים? (5 תשובות) אילו שמות נוספים בתורה הם שמות של בעלי חיים?
7. אילו שמות בתנ"ך הם סוגים של בעלי חיים? (תשובות רבות).
8. בפרשה זו שכם וחמור נהרגים לפי חרב, מי עוד בתנ"ך נהרג לפי חרב? (שתי תשובות)
9. מי נפטרת בפרשתנו במהלך הלידה? מי עוד נפטרת בתנ"ך בלידתה והיכן?
10. לאיזה זוג נשוי בפרשתנו יש שמות המתחילים באותה אות? שמותיהם של אילו זוגות נוספים בתורה מתחילים באותה אות (שני זוגות, ואחד נוסף מופיע בפירוש רש"י)?

תשובות לחידון פרשת וישלח

1. פרשה זאת מתחילה במילים "וישלח יעקב מלאכים [שליחים]" אל עשיו. איפה כתוב בתורה "וישלח ישראל מלאכים"?

במדבר כא כא כתוב "וישלח ישראל מלאכים" אל סיחון מלך האמורי כדי לבקש ממנו רשות לעבור דרך ארצו.

2. אילו שמונה מילים רצופות בפרשה זאת מסתיימות באותיות יוד מס?

בבראשית לב טו מתוארות המתנות שיעקב נתן לעשיו בשמונה מילים רצופות המסתיימות באותיות יוד ו-מס (עזים מאתים ותישים עשרים, רחלים מאתים ואילים עשרים).

3. איזה ספורט תחרותי מוזכר בפרשה זו?

בבראשית לב כה מוזכרת היאבקות, שנאמר - "ויאבק איש עמו [עם יעקב]."

4. היכן בפרשתנו שאלה משמשת כתשובה? [שתי תשובות]

אחרי שה"איש" הלא מוכר משנה את שמו של יעקב לישראל, יעקב שואל אותו לשמו. וה"איש" עונה בשאלה "למה זה תשאל לשמי?" (בראשית לב ל). אחרי שיעקב מוכיח את שמעון ולוי על הריגת העיר שכם, הם עונים בשאלה "הכזונה יעשה את אחותנו?" (בראשית לד לא).

5. על מי התורה מספרת שהוא צלע?

יעקב צלע לאחר שנפצע במאבק עם המלאך (בראשית לב לב).

6. למי בפרשה זו יש שם שהוא גם שם של בעלי חיים? (5 תשובות) אילו שמות נוספים בתורה הם שמות של בעלי חיים?

לאנשים הבאים היו שמות של בעלי חיים: חמור הוא אביו של שכם (בראשית לג יט); דבורה הייתה מינקת רבקה (בראשית לה ח); רחל (כבשה) אחת האימהות; איה היה בנו של צבעון (בראשית לו כד), ודישון בן עשיו (בראשית לו כה). בנוסף - תחש היה בנו של נחור אחי אברהם (בראשית כב כד); בכר (גמל צעיר) היה מבני בנימין (בראשית מו כא); לאשתו של משה קראו צפורה (שמות ב כא); ציפור היה אביו של בלק (במדבר כב ב), וחגלה הייתה אחת מבנות צלופחד (במדבר כו לג).

7. אילו שמות בתנ"ך הם סוגים של בעלי חיים? (תשובות רבות).

יעל היא האישה שהרגה את סיסרא (שופטים ד יז); דבורה הייתה נביאה (שופטים ד ד); זאב ועורב היו שרי מדין (שופטים ז כה); תולע היה אחד מן השופטים (שופטים י א); ליש אבי פלטי חתן שאול (שמואל א, כה מד); עגלה הייתה מנשות המלך דוד (שמואל ב, ג ה); המלך שאול ניצח את נחש העמוני (שמואל א יא א); יונה היה נביא (יונה א א); חולדה היא אחת משבע הנביאות (מלכים ב כב יד); צביה הייתה אמו של המלך יהושע (מלכים ב' יב ב); שפן היה סופר יאשיהו המלך (מלכים ב' כב ג); צביה אמו של יואש (מלכים ב, יב ב); איה אבי רצפה פילגש שאול (שמואל ב, ג ז); חגב מעולי בבל (עזרא ב מו); פרעוש מעולי בבל (עזרא ב ג); שועל מזרע אשר (דברי הימים א, ז לו), וקורא אחד הלוויים (דברי הימים א, ט יט)... האם אתם יכולים למצוא שמות נוספים או שמות הקרובים לשם של חיה?

8. בפרשה זו שכם וחמור נהרגים לפי חרב, מי עוד בתנ"ך נהרג לפי חרב? (שתי תשובות)

העמלקים נהרגו לפי חרב (שמות יז ג), וכך גם סיחון (במדבר כא כד). גם בלעם נהרג על ידי חרב אולם הפסוק אומר "בחרב" ולא לפי חרב (במדבר לא ח).

9. מי נפטרת בפרשתנו במהלך הלידה? מי עוד נפטרת בתנ"ך בלידתה והיכן?

רחל נפטרת בלידת בנימין (בראשית לה יח). בתנ"ך, אשתו של פנחס בן עלי נפטרת בלידה (שמואל א' ד כ).

10. לאיזה זוג נשוי בפרשתנו יש שמות המתחילים באותה אות? שמותיהם של אילו זוגות נוספים בתורה מתחילים באותה אות (שני זוגות, ואחד נוסף מופיע בפירוש רש"י)?

עשיו נישא לעדה (בראשית לו ב); אהרן התחתן עם אלישבע (שמות ו כג); אשתו של נח היא נעמה (בראשית ד כב עם רש"י).

- א. מילה שמשמשת גם בלשון זכר וגם בלשון נקבה?
 ב. מנחה הבאה על ראיית פנים נקראת*?
 ג. באיזה מילה שולח יעקב מסר לעשו שהוא עדיין נשאר צדיק אפילו אצל לבן*?
 ד. איך קראו למינקת של רבקה?
 ה. איזה אות באה במקום למ"ד כשהמילה הייתה צריכה להתחיל בה*?
 ו. איזו מילה מבטאת את הפחד של יעקב שמא עשו יהרוג את אנשיו*?
 ז. איך קראו לבן האחרון של לאה?
 ח. באיזה מילה שהשיב יעקב לעשו אנו למדים להסתפק במה שצריך ולא יותר ממה שאנו צריכים?
 י. שם נחל שיעקב העביר את כל משפחתו ונשאר שם לבד?
 כ. מה הציעו בבני יעקב לאנשי שכם לחיות ביחד? "תהיו _____"
 ל. פירוש המילים "על פניו"?*
 מ. עם מה [ששייך לו] עבר יעקב את הירדן*?
 נ. איך אמר עשו ליעקב "ניטול את חפצינו ונחזור לא"י"?
 ס. איפה בנה יעקב את ביתו הראשון כשחזר לארץ?
 ע. באיזו מילה שמסר לעשו הפר יעקב את ברכת אביו?
 פ. כי ראיתי אלוקים פנים אל פנים?
 צ. איך עבר יעקב את פנואל ונפגש עם עשו?
 ק. איך יעקב אמר לפני ה' "נתמעטו זכויותי"?
 ר. מה השיב עשו לברכות ומנחות של יעקב? "יש לי _____"
 ש. לאיזה ארץ שלח יעקב מלאכים?
 ת. ממה נתן יעקב מנחה לעשו 20 יחידות?

תשובות לחידון א' ב' לפרשת וישלח

- 1 א אש
 2 ב ברכתי
 3 ג גרתי
 4 ד דבורה
 5 ה ה"א
 6 ו ויצר
 7 ז זבלון
 8 ח חנני
 9 י יבק
 10 כ כמנו
 11 ל לפניו
 12 מ מקלו

- . 13 נסעה
- . 14 ס סכתה
- . 15 ע עבדך
- . 16 פ פניאל
- . 17 צ צלע
- . 18 ק קטנתי
- . 19 ר רב
- . 21 ש שעייר
- . 21 ת תישים